

**TARBIYACHI-PEDAGOGLAR
VA SINF RAHBARLARI UCHUN**

USLUBIY QO'LLANMA



PREZIDENT TA'LIM
MUASSASALARI
AGENTLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
PREZIDENT TA'LIM MUASSASALARI AGENTLIGI



**Yoshlar ongiga vatanparvarlik, o'z xalqiga muhabbat
va sadoqat ruhini singdirish, ularni barkamol avlod
qilib tarbiyalash yuzasidan ustoz-murabbiylar va
tarbiyachi-pedagoglar uchun uslubiy qo'llanma**

UO'K 373.5:17.022.1(072)
KBK 74.24
K25

Tuzuvchilar:

E.G.Karimova, M.Z.Shaxobiddinova, X.Sh.Nurmatova

O'zbekiston Respublikasi Prezident ta'lif muassasalari agentligi
direktori **Hilola Umarova** tahriri ostida

Taqrizchilar:

D.M.Kenjayev, Z.A.To'raqulov

Muharrir S.M.Nazarov

Ushbu uslubiy qo'llanma Prezident ta'lif muassasalari agentligi tizimidagi ta'lif muassasalarida faoliyat yuritayotgan tarbiyachi-pedagog va sinf rahbarlari uchun ma'naviy-ma'rifiy va axloqiy-tarbiyaviy ishlarni tizimli tashkil qilish, bu borada amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarning samaradorligini oshirish, yoshlarning intellektual salohiyati, ong-u-tafakkuri va dunyoqarashini yuksaltirish, mafkuraviy immunitetini mustahkamlash, vatanparvar, O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlarning mazmun-mohiyati va yoshlar uchun yaratilayotgan shart-sharoitlarni chuqur angraydigan, har jihatdan raqobatbardosh, keng dunyoqarash, mustaqil fikr va intellektual salohiyatga ega, xalqiga muhabbat va sadoqat tuyg'usi bilan yashaydigan barkamol avlodni tarbiyalash tamoyillarini o'rganish va o'rgatish yuzasidan Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi bilan hamkorlikda tayyorlandi.

Uslubiy qo'llanmani tayyorlashdan asosiy maqsad: ta'lif muassasalarida ma'naviy-axloqiy tarbiya ishlari bilan shug'ullanadigan barcha xodimlar, ustoz-murabbiylar va tarbiyachi-pedagoglarga o'quvchilar bilan tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda uslubiy jihatdan yordam berishdan iborat



Mazkur qo'llanmaning elektron PDF variantini
ushbu QR kod orqali yuklab olishingiz mumkin

Prezident ta'lif muassasalari agentligi huzuridagi Ilmiy-metodik kengashning 2022-yil 9-sentabrdagi 4-son bayonnomasi bilan tasdiqlangan va nashrga tavsiya etilgan.



*“Taraqqiyotning tamal toshi ham,
mamlakatni qudratli, millatni
buyuk qiladigan kuch ham
ilm-fan, ta’lim va tarbiyadir”.*

SH.M. MIRZIYOYEV



KIRISH

Yosh avlodning har tomonlama yetuk, bilimli, yuksak ma'naviyatlari, barkamol, vatanparvar shaxslar bo'lib yetishishini ta'minlash yo'lida amalga oshirilayotgan ulkan buniyodkorlik ishlaringning eng asosiy bo'g'ini sifatida pedagog xodimlarning yuqori ilmiy metodik bilim va mahoratga ega bo'lishi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Ta'limgartarbiya borasidagi ishlarni tubdan takomillashtirish, ta'limgartarbiya muassasasini ilmiy-metodik jihatdan samarali boshqarish va sifatini ko'tarishda o'qituvchilarining pedagogik faoliyatini to'g'ri tashkil etish, ularga pedagogik shart-sharoitlar yaratishda rahbarning kasbiy tayyorgarligidagi kamchiliklarni bartaraf etish, shu asosda yoshlarning mafkuraviy immunitetini kuchaytirish bo'yicha qator qonun, farmon va qarorlarda asosiy ustuvor vazifalar belgilab berilgan (jumladan, "Ta'limgartarbiya"gi Qonun, "2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi", "2022-2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi", shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Prezident maktablarini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida" 2019-yil 20-fevraldagagi PQ-4199-tonli qarori, "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2019-yil 3-maydagagi PQ-4307-tonli qarori, "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Prezident, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablarni rivojlantirish agentligini tashkil etish to'g'risida" 2019-yil 9-sentyabrdagi

PF-5815-tonli Farmoni, "Prezident, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablar faoliyatini yanada takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2021-yil 19-iyuldagagi PQ-5188-tonli qarori, shuningdek, Vazirlar Mahkamasining "Uzlusiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2019-yil 31-dekabrdagi 1059-ton, "Ijod maktablari va ixtisoslashtirilgan maktablar faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2020-yil 11-martdagagi 141-ton hamda "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Prezident, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablarni rivojlantirish agentligining faoliyatini yanada takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2020-yil 18-apreldagi 240-ton qarorlari, qolaversa, Prezidentimiz Sh.M. Mirziyoev raisligida 2019-yil 19-mart kuni o'tkazilgan videoselektor yig'ilishida Davlatimiz rahbari tomonidan ilgari surilgan yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish va ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish bo'yicha 5 ta muhim tashabbus va boshqalar).

Ushbu maqsad hamda belgilangan vazifalarning ijrosini so'zsiz va sifatli ta'minlash oldimizda turgan eng muhim vazifalardan biridir. Shu bilan bigra, o'sib kelayotgan yosh avlodga yetarli bilim berish, ularda ma'naviy tafakkurni oshirish, aqliy salohiyat, ma'naviy-axloqiy sifatlarning yuzaga kelishini ta'minlash uchun ularga ta'limgartarbiya beruvchilarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan quollantirish zarur.



“Moddiy va ma’naviy hayotni uyg‘un rivojlantirishimiz kerak. Maktab bu borada asosiy bo‘g‘in bo‘lishi lozim. Maktab ta’limini rivojlantirish biz uchun buyuk umummilliy maqsadga, umumxalq harakatiga aylanishi zarur,

- degan edi Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev - *mamlakatimizda ta’lim-tarbiya tizimini takomillashtirish, ilm-fan sohasi rivojini jadallashtirish masalalari muhokamasi bo‘yicha videoselektor yig‘ilishida.*

Darhaqiqat, ta’lim-tarbiya tizimi ma’naviyatni shakllantirishga bevosita ta’sir qiladigan muhim hayotiy omil hisoblanar ekan, demak, ushbu tizimni zamon talabiga ko‘ra yanada takomillashtirish, mavjud muammolarni hal etish, asosiy vazifalarimizdan biri bo‘lib qolaveradi. Ana shu mas’uliyatli vazifa ta’lim tizimi xodimlari zimmasiga yuklanishi tabiiy hol. Kasbiga sodiq, o‘z ustida tinimsiz ishlaydigan, malakali pedagog xodimgina yurtimiz kelajagi bo‘lgan yoshlarga to‘g’ri ta’lim va tarbiya bera olishga hamda ularda vatanparvarlik, sadoqat va daxldorlik his-tuyg‘ularini shakllantira olishga qodir.

TARBIYACHI-PEDAGOG VA SINF RAHBARLARIKA QO'YILADIGAN MALAKA TALABLARI

Hammamizga ma'lumki, inson paydo bo'libdiki, qorni to'q, egni but bo'lib yashash uchun harakat qiladi. Astoydil harakat va unumli mehnat qilgan insonning turmushi yaxshilanib boradi. Buning uchun esa **bilim, aql va uquv** kerak.

Misol uchun, qadimdan hunarmand jismoniy mehnat bilan shug'ullangan. U hunarmandchilik mifiktabini yoki san'at oliygohini tugallamagan bo'lsa-da, yasayotgan ko'zasiga qanday xomashyo kerakligini, ko'zaning yasalish texnologiyasini aniq biladi. Ishlayotganida, san'atshunos olimlarning kitoblarini titkilab o'tirmaydi. Hunarmand yillar, asrlar mobaynida shakllangan, ota-bobolarimiz to'plagan tajribaga tayanib ish ko'radi. Ana shu jarayon asosida aql-idrok, uquv, ilmiy bo'limgan **bilim** yotadi. Insoniyatning taraqqiy etishi uchun aynan shu bilim muhim omildir.

Buyuk alloma, shoir **Yusuf Xos Hojib** "Qutadg'u bilig" asarida shunday deb yozgan edi:

**Bilim, hunar o'rgan, og'ir tut uni,
Og'ir tutor oxiri hunar ham seni.
Bilim bil, uquv uq, yurma behuda,
Payti kelsa yorir bu xil er kuni.**

Ko'rib turganingizdek, **bilim, kasb-hunar, o'quv** – bir-biridan ajratib bo'lmas jarayonlardir. Insonni inson qilgan ana shu xususiyatlar mehnat tufayli vujudga keladi. Ilmiy tilda bu **malaka** deb ataladi. Inson unumli mehnat qilishni, mehnatining natijasi sifatli bo'lishini istar ekan, unga, albatta, malaka kerak.

Tarbiyashunos olimlarning fikricha, **bilim** – obyektiv haqiqatning inson ongidagi aksi; **ko'nikma** – amallar yoki harakatlarni maqsad va shart-sharoitlarga muvofiq bajarilishidir. **Malaka** esa ko'nikmaning avtomatik holatga kelishi, avtomatlashgan darajada ijro etish demakdir.

Yuqorida fikrlarni jamlagan holda takror aytamizki, **malaka mashq qilish, uquv, bilim, ko'nikma va aql hosilasidi**. Malaka o'tmishda ham inson hayoti va turmushida muhim ahamiyat kasb etgan. Bugun ham shunday, ertaga ham shunday bo'lib qoladi. Yosh avlodga ta'lim-tarbiya berishda malakaning ahamiyati nihoyatda katta.

Muallimlik ishining eng asosiy xususiyatlaridan biri shundaki, pedagog bilim, ko'nikma va malakalarini **uzluksiz to'ldirib borishi kerak**. Ya'ni, o'z faoliyati uchun zarur bo'lgan yangi ma'lumotlarni muntazam izlashi va uni egallashi zarur. Bu esa har bir pedagogning o'z faoliyatiga **shaxsiy talabchanligidan** kelib chiqadi. Tashqi omil, ya'ni o'quv-metodik va ilmiy-ommabop adabiyotning, ayniqsa, o'zbek tilidagi adabiyotlarning yetishmasligi bu jarayonning sustlashishiga olib kelishi tabiiy.

Mustaqil o'qish va doimiy izlanish pedagogning haqiqiy ehtiyojiga aylanishi uchun, bizningcha, quyidagi muammolar hal etilishi kerak:

- pedagog o'z kasbiga munosib bo'lishga har doim intilishi zarur;

- kerakli o'quv-metodik material, malaka oshirish vositalari bilan ta'minlash. Bu o'rinda pedagogni zaruriy adabiyotlar bilan ta'minlash, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish imkonini yaratish, media ta'lim texnologiyasini malaka oshirish jarayoniga tatbiq etish nazarda tutiladi;

- iqtisodiy omil. Bu masala pedagog ishining sifati va unga to'lanadigan ish haqining munosib bo'lishi bilan bog'liq.

Har bir **pedagog – ijodkor** hamdir. O'qib o'rganishdan, ijod qilishdan, o'z ustida ishlashdan to'xtagan pedagog – Ustoz degan sharaflı nomga loyiq bo'lmay qoladi. Ustozning bilim doirasi keng va u zamonaviy fan-texnika yangiliklaridan xabardor bo'sagina, o'quvchi-yoshlarga mukammal bilim bera oladi. Mamlakatimizda va xorijda ro'y berayotgan siyosiy voqeliklar, madaniyat, ilm-fan, ta'lim-tarbiya va boshqa sohalardagi yangiliklar, amalga oshirilayotgan islohotlardan xabardor bo'lish – har bir pedagog xodimga qo'yiladigan talabdir.

TA'LIM MUASSASALARIDA MA'NAVIY-MA'RIFIY, TARBIYAVIY JARAYONNI BOSHQARISH

Bugungi shiddatli davr barchamizdan axloqiy va ma'naviy jihatdan tarbiyaviy ishlarni yanada kuchaytirish lozimligini talab etmoqda. **Ma'naviyat yo'q ekan, inson ongli ijtimoiy shaxs bo'la olmaydi.** Shuning uchun ham sinf rahbarlari, tarbiyachi-pedagoglar va butun o'qituvchilar jamoasi oldida o'quvchilarga milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida hayot kechirishni o'rgatishdek sodda, lekin o'ta muhim vazifa turadi. Hozirgi globallashuv jarayonlari kuchaygan, turli g'oyalar o'rtasidagi kurash keskinlashgan, ommaviy madaniyat xurujlari butun dunyoga tarqalib borayotgan, internet tarmog'i orqali uzatilayotgan buzg'unchi axborotlar inson qalbi va ongini o'ziga qaram qilishga urinayotgan tahlilikli zamonda kelajagimiz bo'lgan yosh avlodni **hayotga tayyorlashning** samarali **shakl va uslublarini izlash** Davlat siyosati darajasidagi masalaga aylangan.

Sinf rahbari yoki tarbiyachi-pedagog maktabning tarbiyaviy tizimidagi tayanch pedagoglaridan biri bo'lib, o'ziga biriktirilgan sinf o'quvchilarining amalda belgilangan ta'lim va tarbiya olishlarini tashkil etadi.

Farzandlarimizning kelajakda barkamol inson bo'lib yetishishi avvalo, uning yoshligida olgan odob-axloqi hamda ilm-ma'rifatiga bog'liqdir. Shuning uchun bir hadisi sharifda shunday deyiladi: "Yoshlikda o'rganilgan ilm toshga o'yilgan naqsh kabidir". To'g'ri, bola yoshlik qilib ta'lim-tarbiya olishning ahamiyatini to'liq anglamasligi, tushunmasligi mumkin. Shuning uchun barcha ota-onalar farzandlarini yoshlik chog'laridan boshlab odob-axloqli qilib tarbiyalash bilan birga, ilm-u-fanning barcha qirralarini egallahga qiziqtirib borishlari lozim. Ta'lim muassasasida berilayotgan darslarni o'quvchilar puxta o'zlashtirishiga alohida e'tibor qaratish har bir ota-oni va ustozlarning mas'uliyatli burchidir.

Mustaqilligimizni asrab-avaylash, uning qadriga yetadigan, o'z bilimi va mehnati bilan uni mustahkamlab, **Uchinchi renessans** poydevorini yaratadigan barkamol avlod tarbiyasi haqida qayg'urar ekanmiz, diqqat markazimizda hamisha ana shunday sog'lom dunyoqarashga ega yoshlarimiz kamol topadigan **ma'naviy muhitni barpo etish** muhim vazifa bo'lib qolaveradi.

Shaxsni o'quvchilar jamoasida **tarbiyalash** va **kamol toptirish – barkamol shaxs tarbiyasining** asosiy qoidasidir. Bola shaxsi faqat jamoadagina, uning ta'siridagina haqiqiy shaxs sifatida shakllanadi. Hozirgi sharoitda jamiyatning har bir a'zosi biror bir pedagogik jamoaning faol a'zosi bo'lishi zarur.

Ilg'or pedagogik tajribalarning ko'rsatishicha, o'quvchilar ahil jamoa bo'lib uyushgandagina tarbiya ishlarini amalga oshirish ancha yengil bo'ladi va muvaffaqiyati ta'minlanadi. Yaxshi uyushgan, sog'lom jamoada o'quvchilarning fikri juda katta tarbiyaviy kuchga ega bo'ladi va tarbiya jarayonida o'qituvchilarning tayanchiga aylanadi.

Sinf o'quvchilarining ma'naviy va ma'rifiy tarbiyasini tashkil etishda o'qituvchilar, tarbiyachilar, bolalar yetakchisi, psixolog, ota-onalar, shuningdek ta'lim muassasasi rahbariyati mahalla, voyaga yetmaganlar ishlari bo'yicha komissiyalar, huquq-tartibot idoralari, mакtabning jamoatchilik komissiyasi, tegishli davlat va nodavlat tashkilotlari, ijodiy uyushmalar hamkorlikda faoliyat yuritadi.

Sinf rahbari yoki tarbiyachi-pedagog o'z sinfidagi o'quvchilarning bevosita ta'lim-tarbiya jarayoni, ya'ni, darslar davomida hamda darsdan keyingi faoliyatini nazorat qilishga mas'ul shaxs hisoblanadi.

Bugungi kunda ta'lim muassasalari **sinf rahbarlari faoliyatida quyidagilarga o'xshash muammolar ko'zga tashlanmoqda:**

- ayrim sinf rahbarlari tomonidan o'quvchilarni tarbiyalash jarayonida o'z oldiga qo'yilgan maqsad va vazifalar ijrosi to'g'ri tashkil etilmaganligi;
- tarbiyaviy soatlarning aniq o'quv-mavzu rejasi asosida tashkil etilmayotganligi;
- ta'lim-tarbiya va ma'naviy-ma'rifiy sohaga oid me'yoriy-huququy hujjatlarning aksariyatidan sinf rahbarlarining yetarli darajada xabardor emasligi;
- ba'zi sinflardagi muhitning qoniqarli emasligi, ahil va mustahkam jamoaning shakllanmaganligi;
- ayrim o'quvchilarning darslarga tayyorgarliksiz, hatto darsliklarsiz ishtirok etishlari;
- o'quvchilar internet va mobil telefon qaramligining jismoniy va ruhiy xatarlari haqida yetarli tushunchalarga ega emasliklari;
- ba'zi o'qituvchi va tarbiyachilarimizda kasbiy kompetensiyalar yetishmasligi;
- o'quvchilarning bo'sh vaqtlarini mazmunli va foydali ishlarga yo'naltirish bo'yicha olib borilayotgan ishlar samaradorligining pastligi;
- tarbiyaviy ishlar ta'sirchanligining pastligi;

- ota-onalar bilan samarali muloqotning yo'lga qo'yilmaganligi;
- huquqbuzarlik, mobil telefon va internet qaramligiga qarshi kurash hamda oldini olish bo'yicha samarali chora-tadbirlar tizimi ishlab chiqilmaganligi.

Shu o'rinda masalaning muhim bir jihatiga e'tiboringizni qaratmoqchimiz. **Bugungi kunda maktablarda tarbiyaviy soatlar amalda qanday tashkil qilinmoqda?**

- bugungi kundagi aksariyat hollarda tarbiyaviy soatlar quruq gaplardan iborat bo'lib, tarbiyaviy soat mavzularidan chetga chiqib ketiladi;
- qaysidir o'quvchining xulqi muhokamaga qo'yiladi;
- o'quvchilarning fanlarni o'zlashtirishlari darajasi muhokama qilinadi;
- qandaydir tadbirlarga tayyorgarlik va sinf muammolarini hal etish kabi masalalar xususida so'z boradi.

Tarbiyaviy soatlar aslida qanday bo'lishi kerak?

- ta'llim jarayoni alohida, mustaqil darslardan tashkil topgani kabi tarbiyaviy soatlar ham yaxlit tarbiyaviy usullar, ta'sirchan vositalar yordamida amalga oshiriladi;
- sinf rahbari ushbu tarbiyaviy soatni o'tkazishga doir aniq ish rejasiga ega bo'lislari lozim;
- yuqori tashkilotlardan tavsiya asosida berilgan – Tarbiyaviy soatlar mavzularining namunaviy rejasini asos qilib olish muhim.



**"Jamoa bilan ishlashni
o'rganish" treningi**



“MA’NAVIYAT VA MA’RIFAT SOATI”NI TASHKIL ETISHGA OID KO’RSATMALAR

Sinf rahbarlari yoki tarbiyachi-pedagoglar tarbiyaviy ishlarni asosan “Ma’naviyat va ma’rifat soati”da olib borishadi. Ma’lumki, dars an’anaviy usulda olib boriladi. Ushbu soatlarni ilg’or pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda, o’quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga qaratib, turli metod va modullarni o’rganish asosida olib borish tavsiya etiladi.

Tarbiyaning muhimligi to’g’risida ulug’ mutafakkirlarimiz qator hikmatli so’zlar aytishgan. Jadidchilik harakati asoschilaridan biri, mashhur pedagog **Abdulla Avloniy**:



**“Tarbiya biz uchun
yo hayot – yo mamot,
yo najot – yo halokat,
yo saodat – yo falokat
masalasidir”**

deb tarbiya masalasi naqadar dolzarb ekanligiga e’tibori qaratgan.

Shunday ekan, “Ma’naviyat va ma’rifat soati”ni tashkil etishda nimalarga e’tibor berish kerak?

1. Guruhni 3-5 kishidan iborat kichik guruhlarga bo’lib, mavzuning mazmuniga ko’ra har bir guruhchaga savol tayyorlab berish, ushbu savolga o’quvchilar umumiyl javob topishlari kerak bo’ladi. “Murabbiylilik va axborot soati”ni o’tishda albatta yangi pedagogik texnologiya usullaridan foydalanish (masalan: blits-so’rov, aqliy hujum) zarur;
2. Sinfni boshqarishga katta e’tibor berish, barcha o’quvchilarning faol bo’lishiga erishish zarur;
3. Mavzuning mohiyatini ochib berishda ko’proq o’quvchilar qatnashsin. Tarbiyachi-pedagog faqat tahlil etsin, xulosa qilsin;
4. Tarbiyachi-pedagog kuzatuvchan bo’lishi kerak;
5. O’quvchilar bilan hamkorlikda ishlashi lozim;

TARBIYACHI-PEDAGOG VA SINF RAHBARIGA MASLAHATLAR

Sizning ishingiz sinf o'quvchilarini faqat siz bilan emas, balki o'zaro fikr almashishi va munosabatlarini rivojlantirishdir;

Buning uchun:

- Biror o'quvchi gapirganda, siz aynan shu o'quvchiga emas, balki boshqa o'quvchilarga boqing.
 - O'quvchining barcha savollariga o'zingiz javob bermang, balki javobni guruhdan chiqishini kuting. Agar kerak bo'lsa, "Biror fikr bormi?" deb ulardan so'rang.
 - Agar biror o'quvchi juda uzoq gapirib, mavzudan chalg'iyoqgan bo'lsa, uning gapini "*fikringni tushunish qiyin bo'lyapti, uni qisqaroq so'z orqali ifodalay olasizmi?*" deb to'g'ri yo'nalish berishga harakat qiling;
 - Barcha o'quvchilarning qarshisida, markazda ko'p turib qolmang. Bir mavzuni tanlagach, guruhga umumiy savol bilan murojaat eting va biror joyga o'tirib oling yoki xonanining orqa tarafiga o'tib keting;
 - Agar biror o'quvchi sizni hazil va qiziq luqmalar bilan chalg'itsa, gapingizni bo'lsa, siz ham bir oz vaqt bunga hazil bilan yondashib, kulib turing, lekin keyin "*mayli, endi asosiy ishga o'taylik*" deng;
 - savollar aynan sizga berilsa ham, dastlab guruhga murojaat etib, ular fikrini so'rang;
 - "Guruh xotirasi" sifatida doska yoki shunga o'xshash biror narsadan foydalaning. Unga guruhdan chiqqan yaxshi fikrlarni, umumiylidka kelishilgan xulosalarni yozib qo'ying. Bu guruhga progress ruhini beradi;
 - Agar siz biror o'quvchining chalkash va qiyinchilik bilan tushuntirayotgan fikrini ilg'ab olsangiz, "*Demak, agar men sizni to'g'ri tushungan bo'lsam, siz bunday demoqchisiz...*", deya butun guruh uchun aniqlik kriting;
 - Yoqtirmaslik, noorinlik, ustidan kulish yoki ataylab o'quvchini tekshirish maqsadida shaxsiy tanbehlar berishdan qoching;
 - Vaqtiga vaqtiga bilan dars boshidan ko'rib o'tilganlarni sanab, jamlab keting yoki bunday qilishni biror o'quvchidan so'rang. Buni masalan: "Hozirgacha nimalarni ko'rib chiqdik?" - deb so'rash orqali amalga oshirish mumkin;
 - Yakuniy fikr siz tomoningizdan ayttilishi shart emas. Bunda qat'iy turib olmang. Xulosa o'quvchi tomonidan bayon etilishi maqsadga muvofiq;
 - O'quvchilarning dars jarayoniga qo'shgan hissasini maqtashga yoki kamsitishga harakat qilmang. Siz darsga jazolash yoki rag'batlantirish uchun kirmagansiz;
 - Yangi pedagogik texnologiyalarning qulay variantlarini qo'llash to'g'risida reja tuzing.

Tarbiyachi-pedagoglarga:

1. Bilishi shart bo'lgan bilimlarni yetkazish.
2. Bilishi muhim bo'lgan bilimlarni tushuntirish.
3. Bilib qo'ysa yomon bo'lmaydigan bilimlarni eslatishi lozim.

"Murabbiylik va axborot soati" (tadbir) himoyasi mezonlarining namunasi:

1. Mavzuni tarbiyaviy jihatdan dolzarbli – 5 ball
2. Mavzuning mazmunga hamohangligi – 5 ball
3. Vaqtini to'g'ri rejalashtirish va taqsimlash – 5 ball
4. Ko'rgazmali va tarqatma materiallarning mavjudligi va sifati – 5 ball
5. Murabbiyning mahorati:
 - tashqi qiyofasi (tashqi ko'rinishi, mimika, pantomika, imo-ishora, his-tuyg'u) - 5 ball
 - notiqlik mahorati – 5 ball
 - auditoriyani boshqara olishi – 5 ball
 - o'quvchilarni faollikka chorlay olishi – 5 ball
 - kuzatuvchanligi – 5 ball
 - o'quvchilar bilan hamkorlikda ishlay olishi – 5 ball
 - rag'batlantirish mahorati – 5 ball
6. Tarbiyachi-pedagog ijodkorligi – 5 ball

Jami: 60 ball

Tarbiyachi-pedagoglar yoki sinf rahbarlari faoliyatini baholash mezonlari:

Quyidagilar tarbiyachi-pedagog yoki sinf rahbarlari faoliyatining obyektiv ko'rsatkichlari hisoblanadi:

- 1) guruhdagagi sog'lom ma'naviy-tarbiyaviy muhit;
- 2) guruhdagagi o'quv va mehnat intizomi, o'quvchilar tomonidan maktab va yotoqxonadagi ichki tartib-qoidalarga rioxqa qilinishi;
- 3) guruh o'quvchilari tomonidan o'quv jarayoni grafigining bajarilishi;
- 4) absolyut va sifatli o'zlashtirish dinamikasi;
- 5) guruh o'quvchilarining o'quv, ijodiy va badiiy to'garaklarda, sport seksiyalarida va musobaqalarda, tadbir va ko'rik-tanlovlarda qatnashishdagi faollik darajasi;
- 6) guruh a'zolarining jamoatchilik ishlaridagi faollik darajasi.

Bu ko'rsatkichlar tarbiyachi-pedagoglar yoki sinf rahbarlari ishini baholashda hisobga olinadi.

MILLIY, UMUMINSONIY VA MA'NAVIY QADRIYATLAR ASOSIDA O'QUVCHILARNI TARBIYALASHNING SAMARALI SHAKLLARI VA USULLARI

Mustaqillikka erishilgandan keyin xalqimizning o'z yurti, tili, madaniyati, qadriyatlarini tarixini bilishga, o'zligini anglashga qiziqishi ortib bordi. Bu – tabiiy hol. Odamzod borki, avlod-ajdodi kimligini, nasl-nasabini, o'zi tug'ilib voyaga yetgan Vatani tarixini bilishga qiziqadi.

Hadisi shariflarda insonlarning yaxshisi go'zal xulqli va chiroyli muomalali kishilar ekani ta'kidlanadi. Jumladan, bir hadisda

"Albatta, sizlarning eng yaxshilaringiz xulqi yaxshilaringizdir"

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoevning asarlarida ham farzandlar tarbiyasi va ularning barkamol avlod bo'lib yetishishida odob-axloqning o'rni katta ekani alohida ta'kidlangan.

Yoshlar barcha sohada **yetakchi bo'lislari uchun** eng avvalo, go'zal **odob-axloqli bo'lislari** lozim. Chunki, islomiy ta'limotga ko'ra, odob oxirat ne'matlariga yetkazuvchi asosiy vositalardan biridir. Qur'oni karimda ham, Rasululloh (alayhissalom) hadislarida ham odob-axloq masalasiga alohida e'tibor berilgan. Farzand tarbiyasi haqida ilgari ham juda ko'p yozilgan. Lekin bu mavzu yoshlarni "ommaviy madaniyat" kabi kirib kelayotgan turli xurujlardan muhofaza qilish nuqtayi nazaridan doimo dolzarb va muhimdir.

Hozirgi paytda ayrim ayirmachi kuchlar tomonidan yoshlar ongiga ma'naviyatimiz va axloqimizga butunlay yot bo'lgan eng xatarli illatlarni, jumladan, noto'g'ri talqin qilingan diniy ta'limotlarni singdirish orqali ularni ota-onalari, oilasi va yaqinlaridan uzoqlashtirish, o'qish yoki ishidan ajratib olish hamda qurolli to'qnashuvlar ketayotgan mamlakatlarga jo'natib, manqurt-jangarilarga yoki "tirik bomba"ga aylantirishga intilishlar kuzatilmoqda.

Yoshlarni xudbin va loqayd kimsalarga aylantirish, axloqiy tubanlik va zo'ravonlikni targ'ib qilish, giyohvandlik, buzuqlik, qanday yo'l bilan bo'lsa ham faqat boylik orttirishga intilish, oilani tan olmaslik kabi zararli illatlarni yoyishni asosiy maqsad qilib olgan bu jirkanch "madaniyatlar" jamiyat ma'naviy hayatini izdan chiqaradi, yoshlar axloqiga, dunyoqarashiga, tarbiyasiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Bu qadimiy va tabarruk tuproqdan qanchadan-qancha buyuk allomalar, fozil-u fuzalolar, olim-u ulamolar, siyosatchilar, sarkardalar yetishib chiqqan. Diniy va dunyoviy aksar ilmlarning asoslari mana shu zaminda yaratilgan, sayqal topgan.

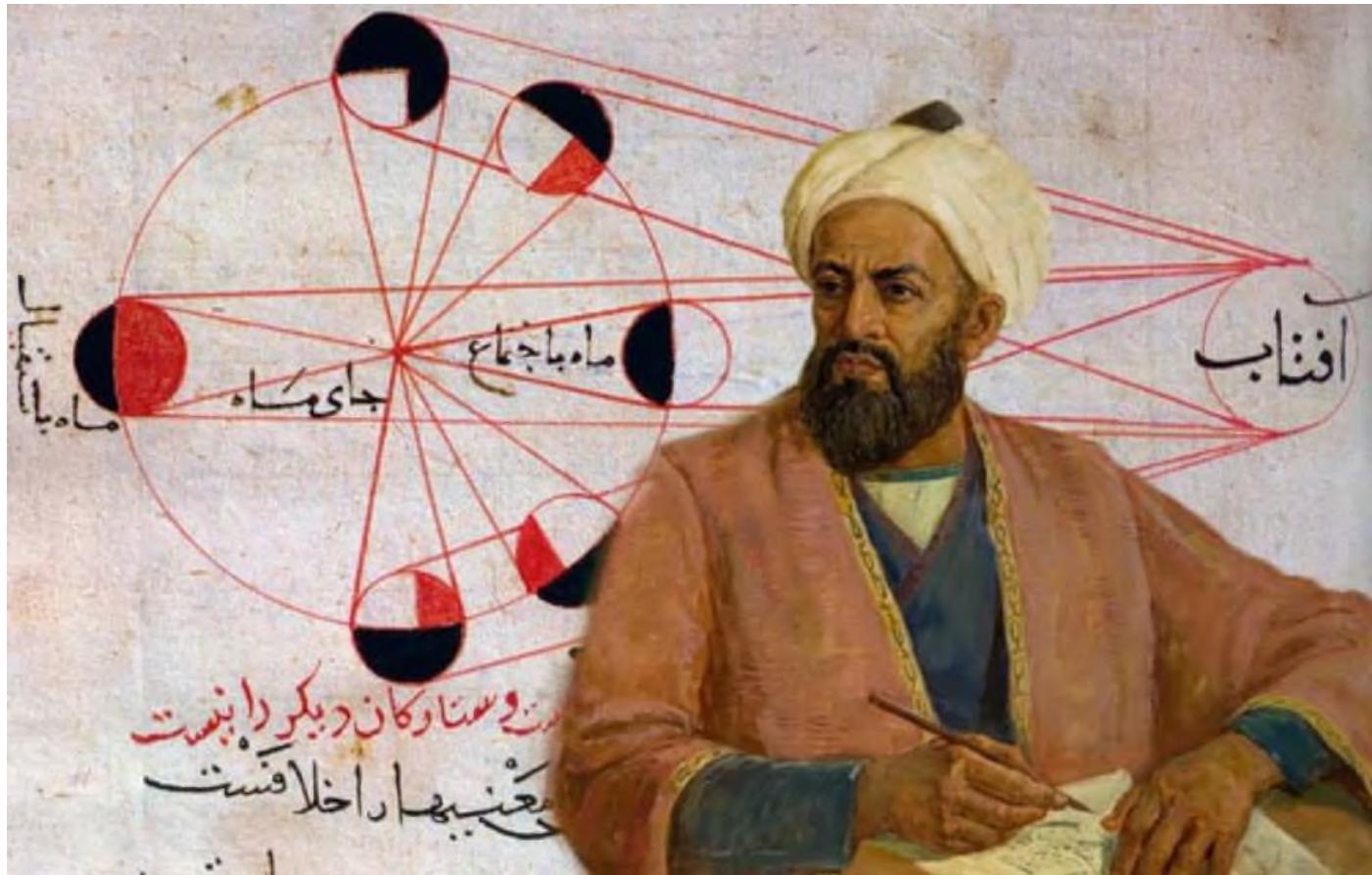
Har qaysi inson **men shu millat farzandi ekanman**, mening **ajdodlarim kimlar** bo'lgan, millatimning **ibtidosi qayda**, uning oyoqqa turishi, tiklanish, shakllanish jarayoni qanday kechgan, degan savollarni o'ziga berishi tabiiy.

Bu millat kishilik taraqqiyotiga o'zining o'chmas ulushini qo'shgan, mamlakatimiz shuhratini olamga taratgan, tarix sahifalariga abadul-abad muhrlangan. Zaminimiz azaldan buyuk allomalar, mutafakkirlar, o'z zamonasidan o'zib ketgan daholar yurti bo'lib kelgan. Abu Rayhon **Beruniy**, Ahmad **Farg'oniy**, Muhammad al **Xorazmiy**, Mirzo **Ulug'bek**, Ali **Qushchi**, Abu Nasr **Forobiy**, Alisher **Navoiy**, Abu Ali **ibn Sino**, Mahmud **Zamaxshariy**, Imom **Buxoriy**, Imom **Termizi**, Abu Bakr Qaffol **Shoshiy**, Abu Mansur **Moturidiy**, Abduxoliq **G'ijduvoniy**, Bahouddin **Naqshband**, Abulmuin **Nasafiy**, Burhoniddin **Marg'inoniy**, Imom **Dorimi**... nomlarining o'zi bir kitob bo'ladi. Biri kalom ilmi ustozи, biri falak tog'iga narvon qo'ygan zabardast olim, boshqasi amaliy tibbiyot otasi, biri kalom ilmi durdonasi, yana biri muhaddislar sultonи.



Dunyo ilm ahli yunon olimi Aristotel (Arastu)ni birinchi muallim deb biladi, Abu Nasr Forobiyni esa "al-Muallim as-soniy", ya'ni "Ikkinchi muallim" deb ataydi. **Forobiy** "Arastu qonunlarining mohiyati haqida"gi asarida davlat va huquq haqidagi qarashlarini keng bayon qiladi.

Forobiy 70 dan ortiq tilni bilgan. U "Fozil shahar aholisining fikrlari" asarida turli ijtimoiy tuzumdagи davlatlar haqida fikr yuritadi. U 180 dan ortiq asar muallifidir, biroq ularning 40 tasi bizning zamonamizgacha yetib kelgan. Allomaning "Fozil odamlar shahri", "Ilmlarning tasnifi va ta'rifi haqida kitob", "Katta musiqa kitobi", "Fazilatli xulqlar", "Baxt-saodatga erishuv haqida risola", "Ikkinchi ta'llim" (At-ta'llim as-soniy), "Davlat arbobining hikmatlari", "Kattalarning aqli haqida so'z", "Yoshlarning aqli haqida kitob", "Aristotel va Platon falsafalarining maqsadlari haqida" kabi asarlari mavjud.



Abu Rayhon Beruniy yer yuzasidagi boshqa mavjudotlarga qaraganda inson zimmasiga eng mas'uliyatli vazifalar yuklangan, deb o'ylar edi. Mutafakkirning "Mineralogiya" asarida keltirishicha, inson tabiatning eng oliv kamolotidir, chunki inson zoti barcha hayvonlardan yuqori turadi..., yer yuzini obod etish va uni boshqarib turish uchun insonga katta sharaf ko'rsatilgan – unga aql-zakovat kuchi armug'on etilgan. Shu sababli, deb qayd qiladi Beruniy, insonning **ma'naviy qiyofasi** uning oldiga qo'yilgan vazifalariga **mos bo'lmoq'i** uchun u yuksak **axloqiy, bilimli va ma'rifatli** bo'lishi lozim. Mutafakkir inson xatti-harakatining axloqiy sabablari va motivlari asoslarini insonning o'zidan qidirgan, o'zidan oldin o'tgan olimlar kabi shaxsning tabiatidan keltirib chiqargan. Beruniy da'vosiga ko'ra, hamma odamlar o'z qiyofasi jihatidan bir-biriga o'xshaydi, ammo ayni chog'da, ular bir-biridan farq qilib turadi. Beruniy o'z asarlarida og'ir nuqsonlar – **ziqnalik, yolg'onchilik, munofiqlik, xushomadgo'ylikni**, ayniqsa kishilarning o'z bilimlariga, qobiliyatlariga va axloqiy xislatlariga muvofiq bo'limgan yuksak mavqeni egallahsha intilishlarini **qattiq qoralaydi**.

Kaykovusning "Qobusnama" sida ham ilm tolibiga bir qator maslahatlar beriladi: "Ilm tolibi bo'lsang, parhezkor va qanoatli bo'lgin. Ilmni do'st, bekorchi turmushni dushman tutgin. Izlanuvchan va harakatchan bo'lgin, kech yot va erta tur, kitob va darsga haris bo'l, erinchoq bo'lma, hifz et, takror qil, rostgo'y bo'l, harna eshitsang yod qilgin, taqlidga rozi bo'lma, kitob, qalam, qalamtarosh va bunga o'xshash narsalarni hamisha yoningda saqla. Bulardan o'zga narsani yodingga aslo keltirma. Oz so'zla va uzoqni ko'zla. Chunki har bir tolibi ilm agar shu sifatga ega bo'lsa, tez fursatda zamonning yagona kishisi bo'lur".



Ibn Sino Qur'on va uning oyatlariga qator sharhlar yozdi. Jahon madaniyati sivilizatsiyasiga o'z hissasini qo'shgan O'rta osiyolik allomalar, Islom olamidagi buyuk zotlar bilim olish masalasiga jiddiy e'tibor berib qaraganlar. Komil insonni tarbiyalashning birdan-bir yo'li ana shu bilimda, deb bilganlar.

Ibn Sinoning «Kitob ush-shifo» asarida turli tibbiyat ilmlari: botanika, geologiya, mineralogiya, astronomiya, matematika, kimyoga oid ko'p ma'lumotlar keltiriladi. Ibn Sino tomonidan asoslangan tog'larning vujudga kelishi, yer yuzasining davrlar o'tishi bilan o'zgarib borishi, zilzilaning sabablari kabi turli jarayonlar haqidagi fikrlari keyinchalik geologiya ilmining mustaqil ravishda rivoj topishiga katta ta'sir ko'ssatdi.

Ta'lim muassasalari o'quvchilari o'rtasida **tarbiyaviy soatlar, ertalabgi saflanish, ma'naviyat kunlari** kabi tadbirdorda *Buxoriy avlodlari, Marg'inoniy izdoshlari, Moturidiy va Naqshband davomchilar*, *Islom sivilizatsiyasi bilimdoni* shiori ostida ochiq darslarni o'tishdan eng asosiy maqsad ham maktab o'quvchilarining vatanparvarlik e'tiqodini shakllantirishdir. Vatanni sevmoq uchun, dastavval, uning ma'nosini, tarixini, taqdiri va istiqbolini chuqur anglab yetmoq kerak.

Yosh avlodni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda:

- xalqimizning boy milliy, madaniy, tarixiy an'analarini, urf-odatlari hamda umumbashariy qadriyatlarga asoslangan samarali, zamonaviy pedagogik texnologiyalar ishlab chiqilib, amaliyotga joriy etish;
- milliy va umuminsoniy fazilatlarni shakllantirish va mustahkamlashda keng jamoatchilik kuchi va tajribasiga tayanish zarur.

Barkamol avlodni shakllantirishning muhim shartlari:

birinchidan, yosh avlodga o'zligimiz, muqaddas an'analarimizni anglash tuyg'ularini, xalqimizning ko'p asrlar davomida shakllangan ezgu fazilatlarini, jamiyat oldida turgan oliy maqsad va vazifalarni singdirish;

ikkinchidan, jamiyatimizda bugungi kunda mavjud bo'lgan hurfikrlilikka tayangan holda yoshlarni xalqimiz va davlatimiz daxlsizligini asraydigan, el-yurtimizni eng yuksak maqsadlar sari chorlaydigan yagona g'oya – milliy mafkuraga sadoqat ruhida tarbiyalash;



O'yin yakuni sifatida odamlar nega taqiqlangan xatti-harakatlarni sodir etishlari, oilaviy hayotga zid bo'lgan xatti-harakatlarni amalga oshirishlarining sabablari aniqlanadi. Ushbu yakuniy xulosalar kichik guruhlarda ham ishlab chiqilishi mumkin.

uchinchidan, yoshlarni O'zbekistonga munosib voris bo'la oladigan baynalmilalchilik ruhida tarbiyalash;

to'rtinchidan, yosh avlodni ulug' ajdodlarimizning munosib vorislari ekanliklari, ayni vaqtda, jahon va zamonning umumbashariy yutuqlarini egallahash ruhida tarbiyalashdan iboratdir.

Ta'lif-tarbiya sohasidagi islohotlar, Davlatimiz rahbari ta'kidlab o'tganidek:

birinchidan, ijtimoiy-siyosiy iqlimga ijobiy ta'sir ko'rsatishiga;

ikkinchidan, insonning hayotda o'z o'rnnini topishiga;

uchinchidan, jamiyatda mustaqil fikrlovchi erkin shaxsni shakllantirishga;

to'rtinchidan, insondagi mavjud salohiyatni to'la ro'yobga chiqarishga;

beshinchidan, umumiyligi va maxsus bilimlarga, zamonaviy dunyoqarashga ega bo'lgan ongli, tafakkuri tiniq, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiq, kuchli fuqarolik jamiyatini barpo etadigan komil insonlarni tarbiyalashga qaratilgan.

Mamlakatimiz fuqarolari orasida milliy-mafkuraviy tarbiya ishlarini takomillashtirish, shuningdek, bugungi kunda jamiyatda kuchayib borayotgan **loqaydlik, beparvolik, milliy qadriyatlarimizga bepisandlik** kabi ijtimoiy **illatlar** jamiyat va davlat uchun zararli ekanligini yoritib berish g'oyat dolzarb. "G'oyaga qarshi g'oya, fikrga qarshi fikr, jaholatga qarshi ma'rifat" tamoyilini yoshlar ongiga singdirish, vatanini, millat ravnaqini o'ylaydigan, uni chin dildan sevadigan barkamol avlod qilib shakllantirishda "*Oila, mahalla, ta'lif muassasalarini hamkorligi*" **konsepsiyasining** o'rnini muhimdir.

Konsepsiada oila, mahalla va ta'lif muassasalarining ko'rsatilgan vazifalari, yoshlarni tarbiyalashda oila, mahalla, ta'lif muassasalarini hamkorligini amalga oshirish tamoyillari va bosqichlari hamda hamkorlik ishlarini yo'lga qo'yish tizimi, hamkorlik kengashining ishlash tartibi berilib, uni hayotga tatbiq etish yo'llari ko'rsatib o'tilgan.

Hamkorlik ishlarini amalga oshirish bosqichlari:

1-bosqich

Yosh oilalar bilan ishlash. Yosh ota-onalarga farzand tarbiyasi haqida pedagogik, tibbiy tushunchalar berish va bu tadbirlarga tibbiyot xodimlarini, ibratli oilalarni jalb qilish (yosh oilalarning oilaviy sharoitini o'rganib chiqish va doimo ma'naviy tomondan qo'llab-quvvatlash).

2-bosqich

Farzandning mакtabgacha bo'lган davridagi jismoniy, aqliy va ma'naviy rivojlanishini ta'minlash borasida ularga rasm chizish, voqealarni bayon qilish, o'z-o'ziga xizmat qilish, qo'shiq va raqsga tushish, mustaqil ravishda bilim olish, mакtabga tayyorlash guruhlari ishini tashkil qilish.

3-bosqich

Kichik (6-10 yosh) mакtab yoshidagi davrda bolalarning jismoniy, ma'naviy va ijtimoiy shakllanishini ta'minlash, ularning iqtidori, qiziqishi va aqliy imkoniyatlarini aniqlash, ularda o'z xatti-harakatlari uchun javobgarlik hissini tarbiyalash, bo'sh vaqtini to'g'ri tashkil qilish, atrof-muhitga ongli munosabatni, vatanparvarlikni shakllantirish.

4-bosqich

O'smirlarning (11-15 yosh) qiziqishi, bilimga chanqoqlik va aql-zakovatini hisobga olgan holda, ijtimoiy faoliyatga tortish, jismonan sog'lom bo'lislmini ta'minlash, turli kasblarga yo'naltirish, jamoatchilik asosida o'z o'rnnini topishga ko'maklashish, o'z xatti-harakatlari uchun qonun, jamoatchilik va ota-onsa oldida javobgarlik tuyg'usini shakllantirish.

5-bosqich

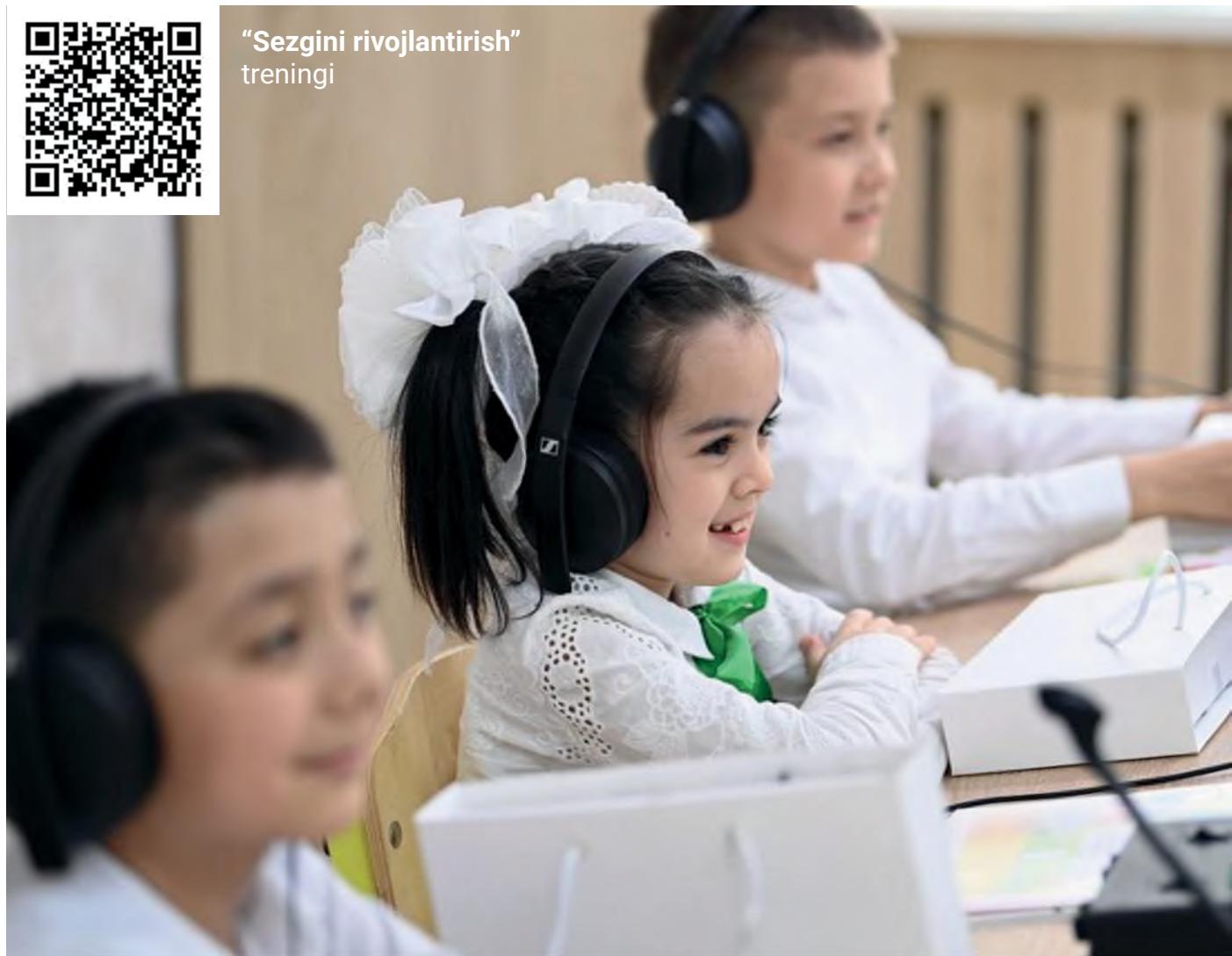
Yoshlarning (16-30 yosh) dunyo andozalariga mos bilim oishlari, kasb tanlashi, hunar o'rganishi, munosib ishga joylashishi va iqtisodiy mustaqil bo'lislariiga shart-sharoit yaratish. Vatan, davlat oldidagi fuqarolik burchini ado etish va mustaqil oila qurishlariga ko'maklashish.

TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDA SHAXSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIM TEXNOLOGIYASI VA UNGA QO'YILADIGAN TALABLAR

Bilim qanchalik mustahkam bo'lsa, o'quvchi dunyoqarashi, intellektual salohiyati shunchalik rivojlanadi va kamol topadi. Hozirgi kunda o'quvchilar uchun informatsion savodxonlik ta'lism samaradorligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Uzluksiz ta'lism tizimining o'rta bo'g'ini bo'lgan umumiyl o'rta ta'lism maktablari oldiga qo'yilgan davlat talablariga muvofiq, mazkur ta'lism muassasalari ta'lism-tarbiya jarayonining samaradorligini oshirish, ilm-fanning so'nggi yutuqlarini amaliyotga joriy etish orqali ijodkor, ijtimoiy faol, yuksak ma'naviyatli, kasb-hunarli, Ona Vatanga sadoqatli, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni ardoqlaydigan, ijodiy va mustaqil fikr yurita oladigan, davlat, jamiyat va oila oldida o'z burchi va javobgarligini his etadigan barkamol shaxsni kamolga yetkazish, ularning ong va qalbiga milliy istiqlol g'oyasini singdirish kabi muhim vazifalarni amalga oshirish nazarda tutiladi.



"Sezgini rivojlantirish"
treningi



Ushbu vazifalarni muvaffaqiyatli hal etish ta'lism-tarbiya jarayonida zamonaviy ta'lism texnologiyalaridan foydalanishni taqozo etadi.

Bugungi kundagi **pedagog** tayyor elektron resurslar yordamida dars o'tish bilan chegaralanmasdan, balki, **ta'limiylar** resurslarni yaratish hamda uni amalda qo'llovchi, o'qitishning **zamonaviy texnologiyalar** imkoniyatlaridan samarali foydalanish, fan va uning tarkibiga kiruvchi bilimlar mazmunini o'quvchilarga **yetkazish malakasiga ega shaxs** sifatida faoliyat olib borishi lozim.

Ta'lim tizimini modernizatsiyalashda ta'larning barcha bo'g'inlarida tobora faol qo'llanilayotgan ilg'or pedagogik texnologiyalarning turli yo'nalishi o'quvchilarning ma'nnaviy kuchi, qobiliyatlarini ochish uchun maqbul sharoit yaratib bermoqda. Ta'lim tizimida yil sayin rivojlanib borayotgan axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, ta'lim jarayonini sifat va mazmun jihatdan yanada yuqori bosqichga ko'tarishga xizmat qilayotganligi barchamizga ma'lum.

Ayniqsa, ta'lim jarayonini mazmunli tashkil etish uchun zamonaviy texnik vositalardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Jumladan, *texnologiya*, *axborot*, *kompyuter*, *multimedia*, *internet*, *masofali o'qitish*, *yagona axborot muhiti* va shunga o'xshash axborot-kommunikatsiya **texnologiyalarining zamonaviy vositalaridan** foydalanish o'z samarasini bermoqda. Shu o'rinda, o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini oshirish, berilayotgan bilimlarni tushunish darajasi, xotirada saqlash va uni qo'llash imkoniyatlarini yuksaltirish maqsadida interaktiv elektron doska va boshqa zamonaviy texnika vositalaridan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishda qo'l keladi. Bunda foydalanilayotgan texnologiyalarning barcha imkoniyatlari mujassamlashadi.



Ta'lrim-tarbiya jarayonining doimiy ravishda optimallashib borishi dars berish jarayonida qo'llanilayotgan yangi va takomillashib borayotgan pedagogik texnologiyalarni turli yo'nalish va maqsadlarda ishlatilishiga bog'liq.

Pedagogik texnologiyani har tomonlama puxta o'ylangan pedagogik loyihalashtirish, ta'lrim jarayonini tashkil qilish, va albatta, o'quvchi va pedagog uchun erkin, qulay shart-sharoit yaratish orqali **hamjihatlikda ishlab chiqilgan model**, desak bo'ladi.

Pedagogik texnologiyalarning asosiylaridan biri – bu **shaxsga yo'naltirilgan ta'lrim texnologiyasi**dir. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lrim bu **tabiiy tizim** hisoblanib, o'quvchining noyob shaxsiy rivojlanishi, uning o'ziga xos qobiliyatları va psixologik yo'nalishlarini hisobga olgan holda shakllantiriladi.

Ta'lrim jarayonida shaxsga murojaat qilmaslikning iloji yo'q. Shaxs bu jarayonda qanday vazifani bajarishi kerak – maqsad-vazifasini mi yoki unga erishish uchun vosita vazifasini mi?

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lrim texnologiyasi bola shaxsini butun bir ta'lim tizimining markaziga qo'yadi va unga tabiatan berilgan o'z qobiliyatini ro'yobga chiqarishi uchun har tomonlama qulay, xavfsiz, erkin shart-sharoit yaratadi. O'quvchi shaxsi bu texnologiyada nafaqat oddiy, balki keng imkon berilgan murakkab subyekt bo'lib, u ta'lim tizimidagi asosiy bo'limgan maqsadlarga erishish vositasi emas, balki uning asosiy maqsadi hisoblanadi.

Pedagogik texnologiyani loyihalashtirishda o'quvchi shaxsining individual hamda yosh xususiyatlari, uning tayyorgarlik darajasi hisobga olinishi muhim ahamiyat kasb etadi.



Shaxsga yo'naltirilgan ta'lif texnologiyasi insoniylik falsafasi, psixologiyasi va pedagogikasining uyg'unligini namoyish etadi. Pedagogning **dijqat markazida** o'zining maksimal imkoniyatlarini ishga solib, bilim olishga intilayotgan, yangi tajriba-sinovlarni qabul qila oladigan va hayotning har xil holatlarida mustaqil, ongli va mas'uliyat bilan qaror qabul qilishga qodir bo'lgan butun bir **noyob bolaning shaxsi** turmog'i lozim. O'quvchiga ijtimoiy normalar asosida bilim beruvchi an'anaviy pedagogik texnologiyalardan farqli o'laroq, shaxsga yo'naltirilgan ta'lif texnologiyasida yuqorida qayd qilingan yo'nalish(sifat)larni shaxs tomonidan zabit etilishi tarbiyaning asosiy maqsadi qilib qo'yiladi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lif o'quvchi shaxsidagi mustaqillik, tashabbuskorlik, javobgarlikni his etish, tanqidiy fikrlash kabi sifatlarini tarbiyalaydi.



Bunda o'quvchini ta'lif tizimiga moslashtirmay, balki o'quvchining **individual xususiyatlarini** hisobga olgan holda, rivojlanishi uchun **imkon beriladi**, uning o'z-o'zini rivojlantirish, mustaqil o'qish, o'zligini namoyon etish, faollashtirish xususiyatlari asosida anglash, mushohada qilish, o'z amaliy faoliyatida sinab ko'rish, yangi g'oya va fikrlarni bildirish, mavjud muammolar yechimining samarali yo'llarini qidirish uchun erkinlik berish, o'quvchining ijodi, tanqidiy tafakkurini rivojlantirish uchun **sharoit** yaratiladi.



Pedagog (sinf rahbari va tarbiyachi) mashg'ulotlar jarayonida o'quvchilar tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiluvchi usullar (*muammoli-izlanish, tadqiqot, dialog, evristik suhbat, munozara, guruhlarda ishslash*)dan foydalanib, shunday shart-sharoitlarni tarkib toptirishi lozimki, natijada o'quvchi uchun dastlab neytral bo'lgan obyekt kutilmaganda subyektiv xususiyat kasb etsin.

Buning uchun mashg'ulot materiallari mazmuni sinf rahbar va tarbiyachi-pedagoglar tomonidan o'quvchini qiziqtiradigan, uning shaxsiy tajribasiga mos keladigan, fikrlashga undaydigan, ijodiy yondashgan holda tanlanadi, qayta ishlanadi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lif mashg'ulotlari jarayonini loyihalashning o'ziga xos tomonlarini hisobga olishni, ya'ni o'quvchi shaxsi modeliga avvaldan belgilab qo'yilgan talablardan yiroq bo'lishni taqozo etadi. Ijtimoiy o'sish jarayonlarining shaxsga bo'lgan ta'sirini hisobga olgan holda, ta'lif jarayonida har bir o'quvchi o'zining yoshlik davri nashidasini sezishi, balog'at davrida erkin, mustaqil, ijodkor va har tomonlama barkamol inson bo'lib o'sishini hisobga olishi zarur omillardan biridir.



Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim-tarbiya texnologiyasining asosiy prinsipi - o'quvchining individualligini tan olish va uning rivojlanishi uchun zarur va yetarli sharoit yaratishdir. Har bir o'quvchining psixologik xususiyatlarini hisobga olib, individual ishlash uchun mashg'ulot jarayonini o'zgacha tashkillashtirish lozim bo'ladi. Buning uchun mashg'ulot matnlari, didaktik materiallar, ulardan foydalanish bo'yicha metodik tavsiyalar, dialog shakllari, o'quvchilar fikrlashi va tafakkurini nazorat qilish shakllari maxsus loyihalashtirilib, o'quvchilarning dunyoqarashi oshishi va rivojlanishiga qaratiladi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'limda pedagogik jarayon shaxsda belgilangan sifatlarning shakllanishiga qaratiladi. **Pedagogik jarayon** – bu belgilangan maqsadga erishish hamda shaxsning xususiyat va sifatlarini ijobjiy tomona o'zgartirishga qaratilgan **tarbiyachi** va **tarbiyalanuvchi** o'rtaсидаги aniq bir muddat va ma'lum tarbiyaviy tizimda maxsus tashkil etilgan o'zaro munosabatdir.

Pedagogik jarayon – tarbiya jarayonining asosiy tizim birligi. Uning xususiyati shundan iboratki, u **pedagog** (sinf rahbari va tarbiyachi) va o'quvchining munosabat tizimini belgilaydi.

Agar tarbiya jarayoni tushunchasi maqsadga yo'naltirilgan shaxsga ma'lum sifatlarni shakllanish ta'sirini amalga oshirishga qaratilgan harakat bo'lsa, pedagogik jarayon tushunchasi oldindan tashkil etilgan tarbiyaning o'zaro ta'sir tizimini bildiradi.

Bunday ish turida ta'lim jarayonining vazifalari:

- o'quvchilarning bilim olish faoliyatini kuchaytirish;
- bilim olish faoliyatini takomillashtirish;
- fikrlash, ijodkorlik qobiliyatini rviojlantirish;
- dialektik dunyoqarash va insonparvar estetik madaniyatini shakllantirish;
- ta'lim(tarbiya) malakalarini takomillashtirish.

Pedagogik jarayonning asosiy vazifalari:

Ta'lim beruvchi – ilmiy bilim asoslarini o'zlashtirish, amaliy faoliyat va o'quv-tarbiyaviy tajribaning motivatsion shakllanishi;

Tarbiyaviy – odamlar munosabatidagi ma'lum bir sifat, xususiyatning shakllanishi;

Rivojlantiruvchi – shaxsning psixik jarayoni, xususiyati va sifatining shakllanishi hamda rivojlanishi;



O'quv jarayonining tarkibiy komponentlari:

1. Tahlil, sintez, taqqoslash, tizimlash.
2. Mahorat egallash va tizimlash.
3. Amaliyotda mavjud muammolarni mustaqil hal etish faoliyati.
4. O'z-o'zini nazorat qilish, erishilgan bilimlarni tashxis qilish.
5. Faoliyat natijasining ideal darajada bo'lismeni oldindan bilish.

Shaxsga yo'naltirilgan jarayonning didaktik ta'minlanishini ishlab chiqishda quyidagi asosiy talablarga riosa etish maqsadga muvofiqdir:

- mashg'ulot materialini o'quvchining o'ziga xos darajasini namoyon qilishi uchun avval o'zlashtirgan bilimlarini qamrab olgan holda tuzish;
- tanlangan mavzu materialining bayoni (sinf rahbari va tarbiyachi tomonidan) hajmini kengaytirishi, yaxlitlashi, mazmunini umumlashtirishida har bir o'quvchining shaxsiy tajribasini o'zgartirishga qaratilgan bo'lishi;
- o'quvchi bilim olish jarayonida o'zining shaxsiy mustaqil fikrini erkin ifodalashiga imkoniyat yaratish;
- mashg'ulot jarayonini shunday tashkil qilish kerakki, o'quvchi vazifalarni bajarish tartibini o'zi tanlay olish imkoniga ega bo'lishi;
- o'quvchilarni mustaqil ishlashga va o'zi uchun o'quv materialini o'zlashtirishi qulay bo'lgan usullardan foydalanishga imkon yaratish;
- mashg'ulot materiallarini bajarishga umumiy tushunchalar berish, belgilangan mavzuning o'ziga xos tomonlarini shaxsnинг rivojlanishidagi vazifalarini ajratib ko'rsatish;
- o'quvchilarning nafaqat erishgan natijalari, balki mashg'ulot materialini o'zlashtirish vaqtida bajarayotgan faoliyatlarini nazorat qilish va baholab borish.

Har bir o'quvchining rivojlanishi va o'z-o'zini namoyon qilishi uchun quyidagilarni o'z ichiga olgan ta'limiylar tarbiyaviy **muhitni tashkil qilish lozim**:

- turli mazmun, shakl va turdag'i ta'limiylar tarbiyaviy mashg'ulot materiallarini tayyorlash va foydalanish;
- o'quvchiga topshiriqlar berilganda, bajarish usullarini tanlash imkonini berish;
- o'quvchilarni ijodiy faollashtirish maqsadida, noan'anaviy, yakka va guruhlarda ishlash shakllaridan foydalanish;
- mustaqil va ommaviy ijodiy faoliyat uchun sharoit yaratish;
- mashg'ulotlarda kichik guruhlarda ishlashni tashkil qilish (*trening, imitatsion-rolling o'yinlar, dialog*);
- individual dasturlar ishlab chiqish va ulardan foydalanish;
- loyihalash metodidan foydalanib mashg'ulot jarayonini tashkil qilish;

Pedagog (sinf rahbari va tarbiyachi) shunday muhit yaratishi kerakki, har bir o'quvchi bilim olishdagi xususiyatlari va imkoniyatlarini hisobga olib o'z-o'zini namoyon qila olsin. **Mashg'ulot** jarayoni nafaqat informatsion, balki, **rivojlantiruvchi** ham **bo'lishi** kerak. Sinf rahbari yoki tarbiyachi har bir o'quvchining xulqini, bajarayotgan faoliyatini kuzatib, ma'lumotlar bankini to'ldirib borishi va bu ma'lumotlardan shakllantirilgan o'quvchining portretidan (*tafakkuri, fanlarga qiziqishi, diqqati va boshqalar*) ta'lim berishda foydalanishi ta'lim samaradorligini oshiradi.

Shaxsqa yo'naltirilgan mashg'ulotlarning asosiy talablari



Maqsad:

bilim olish faolligini namoyon qilish uchun sharoit yaratish.

Maqsadga erishish vositalari:

- o'quvchilarning subyektiv tajribalarini aniqlashga imkon beradigan o'quv faoliyatining turli shakllari va usullaridan foydalanish;
- mashg'ulot jarayonida butun sinfning faolligini oshirish uchun muhit yaratish;
- o'quvchilarning o'z fikrini bildirishga, xato qilishga yoki noto'g'ri javob olishga cho'chimasdan topshiriqlarni bajarishda turli usullardan foydalanish;
- o'quvchi faoliyatini faqatgina natijaga qarab emas (*to'g'ri, noto'g'ri*) balki ushbu natijaga erishish jarayoniga qarab baholash;
- o'quvchi qanday usulda ishlashni (*masalani yechimini topish*) o'zi tanlashiga sharoit yaratish, mashg'ulot davomida boshqa o'quvchilarning ish usullarini tahlil qilish, eng qulay usullarni tanlash, o'zlashtirish;
- o'quvchiga tazyiq o'tkazmaslik hamda kamchilagini bo'rttirmaslik;
- past o'zlashtirish, o'zini yomon tutishi sabablarini aniqlash va ularni o'quvchining shaxsiyatiga zarar yetkazmaydigan tarzda bartaraf etish;
- mashg'ulot jarayonida muvaffaqiyat muhitini yaratish, o'quvchiga o'qishda muvaffaqiyat qozonishiga yordam berish, uning o'z kuchi va iqtidoriga ishonchini orttirishdan iboratdir.

Shaxsqa yo'naltirilgan ta'limgan texnologiyasi quyidagicha tavsiflanadi:

- nomarkazlashganlik (antroposentrik);
- insonparvarlik;
- psixoterapevtik yo'nalganligi;
- bolaning erkin, ijodiy va har tomonlama rivojlanishini asosiy maqsad qilib qo'yishi.

Shaxsqa yo'naltirilgan ta'limgan tarbiya texnologiyasidagi fundamental g'oya **tushuntirishdan tushunishga, monologdan dialogga, nazoratdan rivojlanishga, boshqarishdan o'zini-o'zi boshqarishga o'tishdan** iborat. **Pedagog** asosiy urg'uni fanni bilishga emas, aksincha, muloqotga o'zarbo'lib bir-birini **tushunishga** harakat qilib, o'quvchini, **ijod qilishi uchun, uni ozod qilishga** qaratishi kerak. **Ijad va izlanish o'quvchining shaxsqa yo'naltirilgan ta'limgan texnologiyasi muhitidagi borlig'i**ning asosi bo'lmoq'i lozim. Ammo o'quvchining jismoniy, intellektual va ruhiy holati mustaqil ravishda ta'limgagi ijodiy izlanish talab qiladigan topshiriqlarni bajarishga va hayotiy muammolarni yechishga yetarli emas. Shuning uchun unga pedagogik qo'llab-quvvatlash va yordam kerak bo'ladi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim-tarbiya texnologiyasining tavsifidagi mana shular kalit (tayanch) so'zlardir.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim-tarbiya texnologiyasi o'z ichiga quyidagilarni ham qamrab oladi:

- shaxsga insonparvarlik yondashuvi;
- hamkorlik texnologiyasi;
- o'yin texnologiyasi;
- kommunikativ ta'lim texnologiyasi;
- erkin tarbiya texnologiyasi;
- bolani qo'llab-quvvatlash texnologiyasi.

Ta'lim-tarbiya jarayonida shaxsga yo'naltirilgan talablar

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim-tarbiya texnologiyasi bo'yicha mashg'ulotlar tizimini yaratish orqali pedagoglarning metodik ta'limi maqsadlari, mashg'ulot materialining mazmuni, rahbar va pedagoglar munosabatining shakllari ta'limning bosh mazmuniga xizmat qiladigan, ya'ni, pedagogi metodik jarayonning faol subyektiga aylantiradigan qilib tashkil etiladi. Bu subyekt maqsadlarini belgilashda, mazmunini yaratishda ishtirok etadi. Insonparvarlik motivi asosida shaxsning shunday sifatlari dolzarb bo'ladiki, unga muvofiq **qiziqish, his-hayajon, shaxsni rivojlantirishga qaratilgan yondashuv imkonii yaratiladi; ya'ni tarbiyalanuvchi va pedagogga noyob shaxs sifatida munosabat bildirish kabi**. Shu bilan birga, metodik faoliyatda pedagogning o'zini ko'rsata bilishi, o'z manfaatini, refleksiyasini, shaxsiy pedagogik holatini individual-mualliflik-pedagogik (*metodik va didaktik*) tizimni yaratishi kuchayib boradi. Bunda quyidagilar e'tiborga olinadi:

- dialog (o'zaro suhbat);
- faollik va ijodkorlik;
- bolaning individual rivojlanishini qo'llab-quvvatlash;
- o'quvchiga mustaqil ijod qilishi, qaror qabul qilishi, ta'lim olish turi va uslublarini tanlashi uchun keng imkoniyat yaratib berish.

Pedagog quyidagi talablarga javob berishi kerak:

- san'at, ijodkorlik va bolaga hurmat bilan munosabatda bo'lismi;
- insoniy, pedagogik pozitsiyada bo'lismi;
- psixologik muvozanati barqaror va ziddiyatlarga bardoshli bo'lismi;
- bolalarning ruhiy va jismoniy sog'lom bo'lishi va bolalik ekologiyasi haqida qayg'urishi;
- doimiy ravishda madaniy-informatsion, rivojlantiruvchi yangiliklardan unumli foydalanib ta'lim jarayonini boyitib borishi;
- ta'lim mazmuni bilan ishlashni bilishi va uni shaxsga yo'naltirishi;
- har bir bolaning individual xususiyatlarini qo'llab-quvvatlashi va ularni rivojlantirish haqida qayg'urishi.

INDIVIDUAL SHAXSNI RIVOJLANTIRISH MAQSADIDA O'QUV FAOLIYATINI TASHKIL QILISH YO'LLARI

Topshiriqlar turlari:

1. O'z-o'zini anglash imkonini beruvchi topshiriqlar (O'quvchilarga murojaat

– “O'zingni angla”, “o'zing bilib ol” jumlalari bilan ifodalanadi):

- o'z-o'zini baholash (tayyorlagan reja, sxema, algoritmi bo'yicha bajarilgan ishni tekshirish, xatolarini tahlil qilish);

- mazmun bo'yicha bajarilgan ishning usulini tahlil qilish va o'z-o'zini baholash (masalaning yechish usulini ratsionalligi, insho rejasining ifodaliligi, laboratoriya ishidagi amallarning ketma-ketligi);

- o'quvchining jarayon subyekti sifatida o'z-o'zini baholashi (o'z ishimni jalashtira olamanmi, o'z harakatlarimni tashkil qila olamanmi, erishgan natijalarimni baholay olamanmi);

- o'quv faoliyatida o'z ishtirokini baholashi (faollik darajasi, boshqa ishtirokchilar bilan hamkorligi, tashabbuskorligi, ijodkorligi);

- mashg'ulot topshiriqlari hamda uy vazifasini bilish qobiliyatlarini aniqlash (diqqat, idrok, xotira va boshqalar);

- Ko'zguli topshiriqlar - o'quv mazmunida berilgan qahramonlarda o'zining shaxsiy xususiyatlarini topish (masalan, adabiyot fanida).

2. O'z o'rnini belgilab olishga imkoniyat beruvchi topshiriqlar (sinf rahbari

yoki tarbiyachi-pedagogning o'quvchiga murojaati “O'zing tanla” jumlesi bilan ifodalanadi):

- turli mashg'ulot mavzusini asosli tanlash;

- turli yo'naliishlardagi sifatli topshiriqlarni tanlash (kreativlik, nazariy, ixchamligi va boshqalar);

- mashg'ulot usulini asosli tanlash imkonini yaratuvchi topshiriqlar (sinf rahbari yoki tarbiyachi-pedagog hamda sinfdoshlar bilan o'zaro aloqa qilish usullarni kim bilan va qanday bajarish);

- mashg'ulot turini tanlash (qisqa vaqt davomida mavzuni o'zlashtirish, mavzuni bo'laklarga bo'lib o'zlashtirish);

- o'quvchilar tomonidan qaysi yo'naliishda rivojlanishini tanlash.



“Do'stlik o'yini” treningi

3. O'quvchilarni hamkorlikda rivojlanishiga qaratilgan topshiriqlar ("Hamkorlikda ijod qiling"):

- turli texnologiya va shakllardan foydalanib, guruhlarda ijodiy ishlash: aqliy hujum, rolli o'yinlar, guruhlarda ishlash, proyekt metodi va boshqalar;
- birgalikda bajaraladigan oddiy ijodiy topshiriqlar (*jamoa bilan, juftliklarda insho yozish, guruhlarga bo'lib laboratoriya ishini yozish va boshqalar*);
- guruhlarda pedagog (sinf rahbari yoki tarbiyachi-pedagog) tomonidan o'quvchilarga vazifalarni bo'lib bergen holda birgalikda ijodiy topshiriqni bajarish: guruh boshlig'i, bezatuvchi, ekspert-nazoratchi va boshqalar;
- rollarni taqsimlab, ijodiy rolli o'yinlar tashkil qilish (*taqsimlangan rollar o'zaro bog'langan, ijodiy namoyon bo'lishiga imkon berishi, individual va umumiyl ijobiy natijaga erishishga qaratilgan bo'lishi kerak*);
- birgalikda ishlashda ishtirokchilarning o'zaro hamjihatligini ko'zlagan topshiriqlar (*masalan, mavzu asosida chet tilida bir-biridan intervyu olish*);
- faoliyat natijasi va jarayonini birgalikda tahlil qilish (*masalan, guruhning har bir vakili tomonidan mavzuni o'zlashtirganlik darajasini muhokama qilish, guruh ishini baholash*);
- mashg'ulot faoliyatining individual maqsadi va rejasini ishlab chiqishda bir-biriga yordam berish (*laboratoriya ishlarini bajarish rejasini birgalikda tuzish, nazorat ishiga tayyorlanish bo'yicha individual rejani birgalikda ishlab chiqish*);

4. O'zini o'zgartirish, rivojlanishga qaratilgan topshiriqlar va birgalikda ishslash usullari ("O'zing uchun o'zingni o'zgartir"):

- mashg'ulot faoliyatini bahosiz bajarish bo'yicha topshiriqlar (*masalan, uyda turli savol va topshiriqlar, amaliy va ijodiy ishlarni bajarish bo'yicha yo'llanma berish*);
- o'quvchi tomonidan o'z xohishi bilan o'zining bajargan faoliyat natijalarini tahlil qilishi;
- o'qishdag'i shaxsiy istiqbollarni belgilab olishga qaratilgan topshiriqlar (*o'quv-tarbiyaviy faoliyat shakli, muddatlari, natijalarini rejalashtirish*);
- o'z-o'zini rivojlantirishga qaratilgan subyektiv murakkab mashg'ulotlar va vaziyatlar (*masalan, tarix fanidan ma'ruza yozish, lekin ma'ruza baholanmaydi, oldingi qilingan ma'ruzalar bilan taqqoslanib, natijalari tahlil qilinadi*);
- turli xususiyatlar (*sabr, ijod, o'zaro ta'sir qilish va boshqalar*)ning namoyon bo'lishini talab etuvchi, o'quvchi o'z xohishidan kelib chiqib tanlay oladigan topshiriqlar (*baholanmaydi*);
- kasbiy qiziqishidan kelib chiqib, tanlashga imkon yaratuvchi topshiriqlar.

Shaxsga insonparvarlik yondashuvi texnologiyasi

Bu texnologiya, avvalo, shaxsni insonparvarlik yondoshuvi, psixoterapevtik yo'nalishi bilan boshqa texnologiyalardan ajralib turadi. Bular o'z o'rnila majburlashni qoralaydi va aksincha, bolani har tomonlama hurmat qilish, uni yaxshi ko'rish hamda bolaning ijodkorlik imkoniyatlariiga optimal ishonch bilan qarash g'oyalarini ilgari suradi. Bu texnologiyada shaxsga munosabat birlamchi bo'lib individual yondashuv, notalabchan demokratik boshqaruv hamda yorqin insoniy qarashlar boshqa yo'nalishlardan ustun turadi.

Hamkorlik texnologiyasi

Hamkorlik texnologiyasi pedagog bilan o'quvchi o'rtasidagi tenglik, demokratiya hamda subyektlar orasidagi o'zaro hamkorlikni amalga oshiradi. Pedagog bilan o'quvchi hamkor va ijodkor sifatida ish yuritib, birgalikda mashg'ulot mazmuni, maqsadini aniqlaydilar va birgalikda baholaydilar.

Erkin tarbiya texnologiyasi

Erkin tarbiya texnologiyasida asosiy urg'u bolaning o'z hayotiy faoliyati davomida mustaqil fikr yuritishi va tanlash erkinligiga qaratiladi. Tanlash huquqiga ega bo'lgan o'quvchi subyekt vazifasini bajarishga tashqaridan bo'lgan ta'sir ostida emas, balki o'zining ichki kechinmalaridan kelib chiqqan holda intilib, a'lo darajada bajaradi. An'anaviy ta'limgiz tizimidagi har qanday pedagogik texnologiyaning asosida tushuntirish yotadi, lekin shaxsga yo'naltirilgan ta'limgiz texnologiyasi asosida esa *tushunish* va o'zaro *bir-birini tushunish* yotadi. Bu tushunchaga V.S.Bibler shunday izoh bergan:

Tushuntirishda bitta ong, bitta subyekt ishtirok etib, monologni hosil qiladi. Tushunishda ikkita ong, ikkita subyekt ishtirok etib o'zaro (bir-birini) tushunish, dialogni hosil qiladi. Tushuntirish doim yuqoridaan pastga bo'lgan qarash, ya'ni, so'zini o'tkazishni anglatadi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'limgiz konsepsiysi mazmuni

- o'quvchi bilan hamkorlik munosabati;
- o'quvchida ijobiy emotSIONAL qoniqish hosil qilish;
- maktab ta'limi muvaffaqiyatli amalga oshirish;
- muloqot va mehnat qilish va yutuqqa erishishga ishontirish;
- o'ziga va o'rtoqlariga yordam berish ko'nikmasi;
- o'quvchi motivlarini aniqlash;
- o'quvchi shaxsidagi ijodiy imkoniyatlarni ro'yobga chiqarish va rivojlantirishning amaliy yechimlarini aniqlash va amalga oshirish;
- o'quv materialini didaktik jihatdan takomillashtirish va qayta ishlab chiqish;
- darslarda ilg'or pedagogik hamda zamонавиу axborot texnologiyalardan foydalanishni uyg'unlashtirish.

SINF RAHBARLARI VA TARBIYACHI-PEDAGOGLAR UCHUN O'QUVCHILAR BILAN ISHLASHDA TAVSIYA ETILAYOTGAN USLUBLAR

“Nuqtayi nazaring bo’lsin” uslubi

Uslub maqsadi:

- o’quvchilar muayyan muammoga o’z nuqtayi nazarini asosli dalillab, himoya qilishga o’rganadilar;
- o’quvchiga muammo muhokamasi jarayonida o’z fikrini o’zgartirish imkoni beriladi;
- barcha o’quvchilarni munozaraga jalb etish va sinfda munozara jonlanishini yuzaga keltirishi mumkin.

“Nuqtayi nazaring bo’lsin” uslubi o’quvchilar o’rtasida munozara yuzaga kelishi va ular munozara jarayonida o’z fikrlarini o’z sinfdoshlaridan ularning nuqtayi nazarini o’zgartirishga ishontiradigan g’oyalarni eshitib o’zgartirish yoki avvalgisini mustahkamlash imkonini berish maqsadida qo’llanadi. Shuningdek, o’quvchilar maktab, mintaqa, respublika va insoniyat uchun xarakterli bo’lgan eng dolzarb muammolar haqida o’z nuqtayi nazarlarini asosli dalillash va himoya qilishga o’rganadilar.

Sinf rahbari yoki tarbiyachi tomonidan ochiqdan-ochiq savollar berish uslubi bilan odatda mashg’ulot jarayonida faol bo’limgan o’quvchilarni munozarada ishtirok etishga majbur qiladi.

Mashqni o’tkazish uslubiyati:

1. Tayyorgarlik: sinfning to’rt burchagiga yoki sinfning ma’lum ochiq makoniga to’rtta ko’rsatkich (tablichka) osib qo’yiladi.
2. Sinf o’lchami yoki o’quvchilar soniga bog’liq holda, olti yoki sakkiz nafar ko’ngillilar chaqiriladi. Bordi-yu, o’yinda sinf o’quvchilarning bir qismi ishtirok etsa, unda qolganlari o’z joylarida o’yinni kuzatishadi.
3. O’yin paytida band bo’lishi uchun ishtirok etmayotgan o’quvchilarga ham topshiriq berish zarur.

O’yinni boshlashdan avval sinf rahbari yoki tarbiyachi tomonidan yo’l-yo’riqlar berilishi zarur, jumladan:

- 1.Ta’kidlov o’qib berilganidan keyin o’z fikringizga muvofiq, tablichkalar yonidan joy egallang.
2. O’z nuqtayi nazaringizni asosli dalillab berishga shay turing.
3. Agar muammoga nuqtayi nazaringizni o’zgartirishga undovchi asosli dalilni eshitsangiz, o’z o’rningizni almashtirishingiz mumkin.
4. Sinfdoshlarining ta’kidlariga o’z fikringizni bayon etishga shay turing.
5. O’yinda ishtirok etmayotgan o’quvchilarga ham topshiriqlar beriladi, masalan:
 - ularning fikricha eng ahamiyatli ta’kidlovlarni yozib borish;
 - o’yin jarayonida o’z o’rnini o’zgartirmagan o’quvchilarni yozib borish;
 - eng asosli dalillab berilgan javoblarni yozib borish.

Hamkorlikda o'qitishning “Birgalikda o'qiymiz” metodi

Hamkorlikda o'qitishning “Birgalikda o'qiymiz” metodi 1987 yili Minnesota universiteti professorlari D.Jonson, R.Jonsonlar tomonidan ishlab chiqilgan. Sinf o'quvchilari 3-5 kishidan iborat kichik guruhlarga ajratiladi. Har bir guruh darsda bajarilishi lozim bo'lgan topshiriqni ma'lum qismini bajaradi. Guruhlar topshiriqlarning to'liq bajarilish natijasida mashg'ulot materialining yaxlit o'zlashtirilishiga erishiladi. Mazkur metodning asosiy prinsiplari – komandani taqdirlash, o'quvchilarga individual yondashish, muvaffaqiyatlarga erishish uchun bir xil imkoniyatlarni vujudga keltirish.



AQSh, Minnesota shtati,
Minnesota universiteti
professorlari **Devid V.
Jonson, Robert T. Jonson**

“Erkin fikrlash saboqlari”

Erkin fikrlash saboqlari ilmiy-ommabop adabiyotlar, vaqtli matbuotda chop etilgan maqolalar va bu maqolalarning muhokamalariga bag'ishlanadi.

Erkin fikrlash darslaridan ko'zda tutilgan maqsad:

1. O'quvchilarning bilim doirasini, ilmiy dunyoqarashini kengaytirish.
2. O'quvchilarni ilmiy, ilmiy-ommabop maqolalar, risolalar, kitoblar bilan tanishtirish orqali ularning bilim olish va fanlarga bo'lgan qiziqishlarini orttirish.
3. O'quvchilarning avval o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarini yangi vaziyatlarda qo'llash orqali yangi bilimlarni egallahshlariga erishish.

Munozarali mashg'ulotlarning muvaffaqiyati quyidagi masalalarni to'g'ri hal etishga bog'liq:

- o'quvchilarning darsga qizg'in tayyorgarlik ko'rishiga;
- ular o'rtaida o'zaro hamkorlik, yordam uyushtirilishiga;
- o'quvchilarning o'z fikr-mulohazalarini to'liq bayon qilishi va mantiqan dalillashiga;
- o'quvchilarda boshqalarning fikrini sabot va chidam bilan tinglash ko'nikmalarining hosil qilinganligiga;
- pedagogning iqtidori, e'tiqodi, o'quvchilarning bilim faoliyatini faollashtira olish ko'nikma va malakalariga egallaganlik darajasiga bog'liq bo'ladi.

Erkin fikrlash saboqlarini o'tkazish uchun o'quvchilarga ko'pgina ilmiy, ilmiy-ommabop maqolalarni o'qishni tavsiya etamiz.

“Taqidiy tafakkur”

“Taqidiy tafakkur” uslubi o’quvchi tomonidan qo’yilgan masala yoki muammo yuzasidan o’z fikrini bayon qilish, o’zgalarning fikrlarini tanqidiy qayta idrok etish, o’z nuqtayi nazarini asoslab berish va saqlab qolish imkoniyatiga ega bo’lishiga asoslangan. Odatda bunday zarurat muhokama xarakteriga ega masalalarni hal etayotganda yuzaga keladi, *masalan: Jamoa transportida maktab o’quvchilari uchun bepul yo’lkira joriy etish kerakmi?* Va shunga o’xhash masalalar. Bu narsa o’quvchilarda bir-birini tinglash va muloqot qilish ko’nikmalarini, turli nuqtai nazardan tushunish malakasini rivojlantirish, bahsli masalalarni hal qilish, tahliliy mushohada yuritish va fikrlash layoqatini oshirish, ularning o’z fikrini shakllantirish mahoratini mustahkamlash imkoniyatini beradi.

“Taqidiy tafakkur”ni o’tkazish uslubiyati

1. O’quvchilarga mulohaza xarakteridagi muammo, topshiriq yoki chalkash masala qo’yiladi va quyidagi savollar beriladi:

- Nima deb o’ylaysiz?
- Fikringiz qanaqa?
- Sizningcha qanday?

Bu kabi savollar o’quvchi o’z nuqtayi nazarini shakllantirishiga yo’naltirilgan bo’ladi.

2. O’quvchiga o’z nuqtayi nazi, fikrini ishlab chiqish uchun imkoniyat va fursat beriladi.

3. O’quvchi o’z fikrini asoslaydi, bunda uning nuqtai nazarini aniqlab olish uchun quyidagi savollarni berish mumkin:

- Nega bunday deb o’ylaysiz?
- Nimalar asosida bunday xulosaga keldingiz?

4. Sinf rahbar yoki tarbiyachi ko’rib chiqilayotgan masala yuzasidan boshqa fikrda bo’lgan ta’lim oluvchilarga so’zlash imkoniyatini beradi, bunda quyidagi savollarni berish mumkin:

- Kimda boshqa fikr bor?
- Kim aytigan fikrni ma’qullamaydi, nega?

5. O’quvchilar bilan birgalikda har xil nuqtayi nazarlarni muhokama qilish orqali barcha fikrlar tahlil qilinadi, bunda quyidagi savollarni berish mumkin:

- Nega boshqa o’quvchining nuqtayi nazarini ma’qullamaysiz?
- O’z nuqtayi nazaringizni tasdiqlovchi asoslar keltira olasizmi?

6. Muammoni topshiriq, masala, chalkash masala bo’yicha qabul qilingan qarorga o’quvchilar tomonidan o’z nuqtayi nazarlarini qabul qilishi yoki qayta baholanishi bilan erishiladi, bunda quyidagi savollarni berish mumkin:

- Sizningcha, kimning nuqtayi nazi eng maqbul?
- Yuzaga kelgan vaziyatdan qaysi yo’l bilan chiqish ma’qulroq?

“Taqidiy tafakkur” uslubini o’tkazish qoidalari:

1. Aniq belgilab qo'yilgan vaqtida o'quvchilar ko'rsatilgan topshiriq yoki chalkash masaladagi rollarni ijro etishlari lozim.
2. Rol o'ynalishi natijalariga ko'ra o'zin muhokamasi va baholanishi amalga oshiriladi. Ishtirokchilar va kuzatuvchilar o'zin paytida sodir bo'lganlarni tahlil qilib chiqish va muhokama qilish imkoniyatiga ega bo'lishi lozim.

Bunda quyidagi savollarni berish mumkin:

- Rolli o'zin o'tkazilayotganda qanday natijalarga erishilishi?
- qaysi muammo tilga olindi, u o'z yechimini topdimi?
- Bordi-yu, o'zin shartlari o'zgartirilsa, natijalar qanday bo'lardi?

“Rolli o'zin” uslubini o’tkazish qoidalari:

1. “Rolli o'zin”ni o’tkazish uchun belgilangan vaqt reglamentiga aniq riosa etish lozim.
2. Rolli o'yinda ishtirok etmayotgan o'quvchilar kuzatuvchilar sifatida ishga solinishi yoki yordamchi rollarini (masalan, bayonnomma yozib boruvchi) ijro etishi lozim.
3. O'zin muhokamasi paytida o'quvchilar aytgan fikrlar boshqa nuqtayi nazarda bo'lgan o'quvchilar tomonidan nazarda tutilgan reglament doirasida asosli tanqidga yoki muhokamaga tortilishi mumkin.
4. Zarur bo'lib qolgan taqdirda bayon etilgan fikrga tuzatishlar kiritish kerakki, bu narsa g'oya yoki fikrni aniq-raso va qisqacha ifodalash imkonini beradi.



PEDAGOG IMIDJI VA UNI TASHKIL ETUVCHI OMILLAR

Pedagoglik kasbi ham mashaqqatli, ham saxovatli bo'lgan o'ziga xos bir olamdir. Ular shunday insonlarki, yonlarida har doim o'quvchilar, ota-onalar jamoasi hamohang nafas oladi. Ko'p hollarda, o'zlarining obro'larini shaxs sifatida qiziqarli bo'limgaganliklari bois yo'qotadilar. Pedagog shaxsiga nisbatan paydo bo'lgan salbiy fikrlar esa fanga yo'naltirilgan qiziqishni so'ndirib boradi. Ularning hayot mazmuniga aynan o'quvchilar ilhom baxsh etadi va natijada yangi ufqlarni kashf etadi. Shuning uchun pedagog timsolini ilhomlantirish lozim. Ustoz qanchalik o'z kasbining ustasi bo'lmasin, u har doim o'zining mustaqil, **shaxsiy imidjini** yaratgan holda shaxsiy sifatlarini rivojlantirib, mukammalashtirib borishi maqsadga muvofiq.

Pedagog imidjiga nimalar kiradi? Pedagogda aniq bir obrazdagi individual, kasbi va yosh imidji muajassamlashadi. Yon-atrofdagilar pedagogning shaxsiy, yoshi-ga doir, jinsiy hamda kasbiy sifatlarini muhokama qilishadi.

Pedagog imiji **individual va shaxsiy** sifatlari, **kasbiy faoliyati va xulqining** kommunikativ xususiyatlari kabi jihatlardan iborat. Imidjni nimadan boshlab shakllantirish kerak? Imidjning ma'lum qoidalariga tayanib, uning asosiy jihatlarini ajratib olamiz.

Eng ahamiyatli jihatlar:

- tashqi ko'rinish;
- muloqotning verbal va noverbal vositalarining qo'llanilishi;
- kasb obraziga ich-ichidan mos kelishi – ichki shaxsiyat;
- pedagogik faoliyatining uslubiy xususiyatlari;
- kasbiy yo'naltirilganlik.

Birinchi bosqich – tashqi ko'rinish, bunda pedagog imijining asosiy xususiyati – **ilk taassurot fenomeni, yangi – vizual go'zallik** muhim rol o'ynaydi. Pedagogning umumiy ko'rinishi barkamol, o'quvchi va uning ota-onalari hamda kattalarning hurmati va ishonchini tug'diradigan, ularni o'ziga qarata oladigan bo'lishi kerak. Bunda **ayollar uchun** ustki kiyimning turlari – bichimi ortiqcha bezaklardan xoli, klassik shakldagi kostyum, yubka, bluzka va ko'yakdan iborat bo'lishi tavsiya etiladi. Kostyum, yubka va ko'yaklar qora, kulrang, ko'k ranglardagi sidirg'a yoki chiziqli klassik matolardan, bluzka esa, oq rangda bo'lishi lozim. Yubkaning uzunligi tizzadan yuqori bo'lmasligi kerak. Aksessuarlar (*sumka, ko'zoynak va bezaklar*) ham korporativ uslubga mos holda tanlanishi, ortiqcha bezaklardan xoli bo'lishi, zargarlik taqinchoqlari (*zirak, uzuk, munchoq va boshqalar*) ko'zga yaqqol tashlanmaydigan, nozik, nafis va sipo shaklda did bilan taqilishi, sochlар orasta yig'ilgan, o'rilgan yoki turmaklangan, ortiqcha aksessuarlardan xoli bo'lishi lozim.



Erkaklar klassik shakldagi kostyum, shim, ko'yak hamda galstukda bo'lishi ahamiyatga ega. Kostyum va shimplar qora, kulrang, ko'k ranglardagi sidirg'a yoki chiziqli matolardan, ko'yaklar esa ochiq ranglarda (oq, kulrang, ko'k) bo'lishi lozim. Galstukning kengligi o'rtacha, uzunligi kamargacha bo'lib, rangi kostyum va ko'yakka mos tanlanishi kerak.

Ikkinci bosqichga – imijining muhim omillaridan biri – **muloqotning verbal va noverbal vositalarini qo'llash kiradi.**

Pedagog o'zini "**taqdim etish**" vazifasini o'zi to'g'risida ilk taassurot shakllantirayotgan paytda amalga oshirishi maqsadga muvofiq. "**Verbal**" deb nomlanadigan imij oyoqlarining yig'ilgan holatda turishi, qo'llarning me'yorida harakatlanishi, ovoz tembrining juda yuqori emasligi yoki aksincha, "**Noverbal**" deb nomlanadigan imij imo-ishoralar, yuz-qarashlar (**mimika, aslini olganda, odamlar o'ttasidagi axborot almashuvi bo'lib, uning asosiy maqsadi uzatilayotgan va qabul qilinayotgan axborotning tushunarligini ta'minlashdir**), savlatini nazarda tutadigan **yoqimli sifatlarini** qay darajada ishlata olish bilan bog'liq. Yaxshi sifatlar turli vaziyatlarga tezkor o'rganishga, odamlar bilan kommunikativ aloqalar o'rnatishga yordam beradi. Afsuski, sotsiologlar tadqiqotlariga ko'ra, faoliyat boshlayotgan pedagoglarning 29 foizi o'quvchilar bilan ilk aloqaldayoq, qiyinchiliklarni boshidan kechiradilar.

Pedagog imijining muhim tomoni – uning **so'z boyligidir. Nutq san'ati** – uning egiluvchanligi, ta'sirliligi, originalligidadir.

Qadimgi donishmandlarning aytishicha, notiqlik san'ati – bu so'z bilan ishontirish qobiliyatidir. O'quvchilar bilan muloqotda o'qituvchi o'zinig nutq ohangini unutmasligi kerak. Chunki o'quvchilarning nafaqat ruhiy holati, balki ularning ishlash qobiliyati ham shunga bog'liq.

Uchinchi bosqich – pedagog imijiga ta'sir qiluvchi asosiy omil uning **hayot tarzidir**. Uning hayot tarzi imidjiga – odamlar tomonidan uning shaxsiy hayoti qay darajada qabul qilinishi, yon-atrofdagilar hamda oila a'zolari bilan munosabatlari, uning ma'naviy tamoyillari, fazilatlari, xulqi va xarakteri kiradi.

Ichki obraz – bu, eng avvalo, pedagog madaniyati, bevositaligi va erkinligi, jozibasi, emotsiyonalligi, tasavvurlari, tarovati, muammolarni hal qilish qobiliyatları, assotsiativ tasavvurlari, dars jarayonida kutilmagan yorqin yechimlar, ijod qilishga tayyorligi, ko'p sonli odamlar orasida o'zini tuta olishi va boshqa tamoyillaridir.

Tashqi obraz - o'yin texnikasi va o'yinning ruhiy holatini namoyon qilishi, mashg'ulotlarni interfaol darajaga chiqarish, mohirona o'tkazish rejasini tuzishdan iborat.

Zamonaviy pedagog obraqi o'quvchi ongida nafaqat yaxshi sifatlarga ega, balki muloqotning barcha **verbal** va **noverbal** xususiyatlarini o'zida mujassamlashtirgan yangi kommunikativ imij bilan ham aniqlanadi.

Pedagog tashqi ko'rinishining alohida komponenti o'quvchilar ongida o'z ahamiyatli yuklamasiga ega, biroq darsda har bir aniq vaziyatda u muhim yoki ahamiyatsiz bo'lishi mumkin. Bir vaziyatda bola uchun uning imo-ishorasi muhim bo'ladi, ikkinchisida, uning qarashlari, uchinchisida esa kiyinish madaniyati ta'sir qiladi.

"Yaxshi" pedagogning umumlashgan portreti: insonparvar, adolatli, demokratik xususiyatga ega, rahmdil, sind va alohida o'quvchilar bilan bemalol muloqot qila oladi, ko'pincha rasmiyatsiz, o'quvchilar bilan munosabatda egiluvchan. Uning uchun boshqalar tomonidan ijobiy baholanish, optimizm juda muhim.

O'z kasbining sirlarini chuqur biladigan, o'z kasbining ustasi bo'lgan, dunyoviy va diniy bilimlarga ega, bilimli va tadbirkor, tashkilotchi va fidoyi, vatanparvar va mehribon, bag'rikenglik va xayrixohlik xislatlariga ega bo'lgan, bilganlarini boshqalarga o'rgatishdan qaytmatdigan va metodik yordamga muhtojlardan yordamini ayamaydigan shaxslar haqida gapirilganda, "U mahoratli va mehribon", degan so'zdan foydalaniadi.

Ta'lim muassasalarda faoliyat ko'rsatayotgan pedagog xodimlarning tashqi qiyofasi bekam-u-ko'st bo'lishi esa, muassasaning ta'lim-tarbiya jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu esa ko'proq, eng avvalo, pedagogning tashqi ko'rinishi va kiyinish madaniyatidan boshlanadi.

Zamonaviy pedagogning bugungi tez o'zgaruvchan jamiyatda tutgan o'rni, uning salohiyati qanchalik muhim bo'lsa, odamlar bilan muomala madaniyati, fikrini aniq yetkaza olishi va eng asosiysi, o'ziga hamfikrlarni yig'ishida pedagog imijining o'rni beqiyos. Mutaxassis imiji uning ishlayotgan muassasasiga qanchalik ta'sir ko'rsatsa, tashkilotning imidji ham mutaxassisiga shunday kuchli ta'sir ko'rsatishi aniq. Har bir mutaxassis o'zining shaxsiy imijiga ega bo'lishi, uning alohida so'zlashish madaniyati, odamlar bilan samimiy munosabati, salohiyatini namoyish eta oladigan siymosiga ega bo'lishi zarur.

Tarbiyachi-pedagog (tyutor)

"Tutor" inglizcha so'zdan olingan bo'lib,
"uy o'qituvchisi, opekun" yoki "ta'lim
beruvchi, ustoz - murabbiy" degan
ma'nolarni anglatadi

Tyutor – tarbiyachi-pedagog, psixolog,
konfliktolog, o'quvchining do'sti va
ko'makchisi yoki ta'lim olish jarayonidagi
"onasi" vazifasini bajaradi. Ma'naviy, ma'rifiy
va axloqiy jarayonlarning tashkilotchisi
hisoblanadi

O'quv-uslubiy, ilmiy-tadqiqot va ma'naviy
-ma'rifiy sohalarda o'quvchilar bilan
muntazam ravishda faoliyat yuritadi.
Hafta davomida vujudga kelgan barcha
muammolar aynan tarbiyachi-pedagog
yordamida bartaraf etiladi

Mehnat shartnomasiga assosan 8 soatlik
ish kuni belgilangan

O'quvchilar bilan individual,
manzillashgan yoki o'quvchilar jamoa bo'lib
ishni tashkil etadi

Ta'lim-tarbiya jarayonida tarbiyachi- pedagog hamda sinf rahbari faoliyati o'rtaсидаги farqlanish

Sinf rahbari (kurator)

Sinf rahbari - ma'lum bir ish yoki
jarayonni kuzatuvchi

Sinf rahbari - ta'lim muassasasi
o'qituvchisi, guruh rahbari,
ma'naviy-ma'rifiy va axloqiy
jarayonlarning tashkilotchisi hisoblanadi

O'quv-uslubiy, ilmiy-tadqiqot va
ma'naviy-ma'rifiy sohalarda o'quvchilar
bilan faoliyat yuritadi

Individual ish rejasidan kelib chiqqan
holda faoliyat yuritadi

Vaziyatdan kelib chiqqan holda
murabbiyilik faoliyatida jamoa bo'lib
ishlash ustun turadi



1. TARBIYACHI-PEDAGOG (SINF RAHBARI):

- 1.1. YUQORI DARAJADA MADANIYAT VA MA'NAVIYLIK
- 1.2. SHAXSIY NAMUNASI, XULQI VA OBRO'LI BO'LISH
- 1.3. VATANPARVARLIK VA BURCH TUYG'USI
- 1.4. INSONPARVARLIK VA IJTIMOIY TAYYORGARLIK
- 1.5. O'QUV VA TARBIYAVIY ISHLARNI TASHKIL ETISH

2. KO'MAKCHI:

- 2.1. BILIM
- 2.2. TAJRIBA
- 2.3. YAXSHI PSIXOLOG
- 2.4. XAYRIXOHLIK
- 2.5. LIDERLIK
- 2.6. INTILUVChANLIK

3. MASLAHATCHI:

- 3.1. VATANPARVARLIK
- 3.2. VIJDONLILIK
- 3.3. DILKASHLIK
- 3.4. ADOLATLILIK
- 3.5. BARKAMOLLIK
- 3.6. FIDOYILIK

TARBIYACHI-PEDAGOG (SINF RAHBARI)



4. TADQIQOTCHI:

- 4.1. BILIMDONLIK
- 4.2. PEDAGOGIK MAHORAT
- 4.3. ILMIY – METODIK ISHLAR
- 4.4. ZAMONAVIY AXBOROT TEXNOLOGIYALARINI BILISH
- 4.5. MANBALAR VA IMKONIYATLAR
- 4.6. ILMIY-TADQIQOT ISHLARI

TARBIYACHI-PEDAGOG (SINF RAHBARI)NING VAZIFALARI

- 1. Maktab hayotiga kirishishga ko'maklashish**
- 2. Mustaqil (ota-onadan uzoqdagi) hayotga o'rgatish**
- 3. O'quvchilarni ijtimoiy himoya qilishni rejorashtirish**
- 4. Iqtidorli o'quvchilarni aniqlash va ularni maqsadli tayyorlash hamda ilmiy to'garaklar va klublarga jalb etish**
- 5. Ijtimoiy-psixologik muammolarda ko'maklashish**
- 6. Ijtimoiy-siyosiy va ma'naviy-ma'rifiy tarbiyalash**
- 7. O'quvchilar ota-onalari va mahalla faollari bilan doimiy aloqada bo'lish**
- 8. O'quvchilarga berilayotgan bilim, ta'lim texnologiyalari va o'quv-uslubiy materiallar sifati bo'yicha nazorat o'rnatish**
- 9. O'quvchilarning mustaqil ishlashini tashkil etish, ularga berilayotgan bilimlarning o'zlashtirilishini nazorat qilish**

TARBIYACHI-PEDAGOG (SINF RAHBARI)NING MAJBURIYATLARI

1. Har bir o'quvchining fe'l-atvori, qobiliyati, oilaviy sharoitlarini har tomonlama o'rGANISH.
2. O'quvchilarning kun tartibini belgilashlari va rioya qilishlariga yordam berish, rejali ish yuritish ko'nikmalarini shakllantirish, o'z bo'sh vaqtлari va mustaqil ishlarni to'g'ri tashkil qilishlarini o'rgatish.
3. O'quvchilarning o'zlashtirishlarini nazorat qilish, amaliy ishlarni, uy vazifalarini bajarishlarini kuzatib borish. Past o'zlashtirish sabablarini aniqlash va ularni bartaraf qilish, sinf o'quvchilarining o'zlashtirishlarini yuqori darajaga ko'tarish bo'yicha tadbirlar o'tkazish.
4. O'quvchilarning siyosiy - ma'naviy bilimlarini oshirish yuzasidan uzliksiz ish olib borish.
5. O'quvchilarni ma'naviy barkamollik ruhida tarbiyalash: hayotiy dolzarb fikrlarni ishlab chiqish, o'zaro yordam asosida buzilmas do'stona jamoani tashkil qilish, maktab obro'si uchun javobgarlik hissini sezish.
6. O'quvchilarda ma'naviy madaniyatni rivojlantirish: sog'lom turmush tarzini tashkil qilish, zararli illatlarga qarshi kurashish.
7. Ommaviy sport va sog'lomlashtirish ishlarini tashkil qilish.
8. O'quvchilar davomatiga javobgarlik.
9. Murabbiylit soatlarini reja asosida mazmunli o'tkazish.
10. Ota-onalar va mahalla faollari bilan hamkorlik o'rnatish.
11. Fan to'garaklariga jalb etish.
12. Ma'naviy – ma'rifiy tadbirlarni tashkil etish: siyosiy axborot, suhbatlar, ma'ruzalar, uchrashuvlarga tashkil etish hamda muzeylar va ko'rgazmalarga tashrif buyurishni amalga oshirish
14. O'z vaqtida hisobotlar tayyorlash.
15. Korporativ odob-axloq kodeksiga rioxva qilish.

O'QUVCHINING TA'LIM OLİSH JARAYONIDA VUJUDGA KELADIGAN MUAMMOLARI

FANLARNI O'ZLASHTIRISH MENDA
TALAYGINA QIYINCHILIKLARNI
TUG'DIRMOQDA

SINFDA O'ZARO KELISHMOVCHILIK
YUZAGA KELDI, SINF DOSHLARIM BILAN
DO'STЛАSHA OLMAYAPMAN

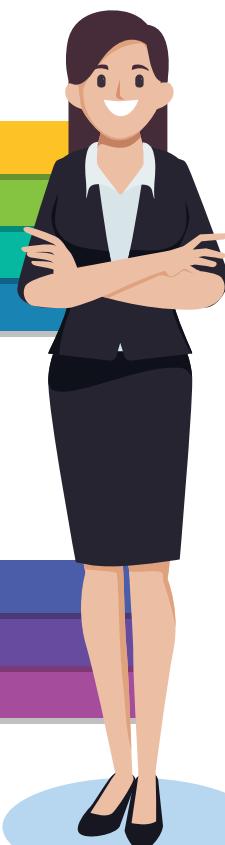
MEN KUTUBXONADA MANBALAR BILAN
ISHLASHNI BILMAYAPMAN

FANLARNI YAXSHI O'ZLASHTIRISHIM
UCHUN NIMA QILISHIM KERAK?

O'Z VAQTIDA BAHO OLMADIM,
O'ZLASHTIRA OLMASLIKNI
ISTAMAYMAN

BO'SH VAQTIMDAN UNUMLI FOYDALANA
OLMAYAPMAN, VAQTNI TO'G'RI
TAQSIMLASH QIYIN BO'LYAPTI

MAKTAB HAYOTIGA MOSLASHISH,
MUSTAQIL HAYOT KECHIRISH QIYIN
JARAYON EKAN



**TARBIYACHI-PEDAGOG (SINF RAHBARI)
VUJUDGA KELGAN MUAMMOLARNING
SABABLARINI ANIQLAYDI VA ULARGA YECHIM
TOPADI**

**PRESIDENT TA'LIM MUASSASALARI AGENTLIGI
TASARRUFIDAGI TA'LIM MUASSASALARIDA
O'TILADIGAN "MA'NAVIYAT VA MA'RIFAT SOATI" NING
NAMUNAVIY MAVZULARI**



5-SINFLAR UCHUN

№	O'tiladigan mavzular	Soat
1	Vatan ostonadan boshlanadi	1
2	Ona tabiatni asraylik.	1
3	Obodlik ko'ngildan boshlanadi	1
4	Jahonda bo'lmasa muallim agar, hayot ham bo'lmasdi go'zal bu qadar	1
5	Tozalik va ozodalik – salomatlilik garovi	1
6	Ona tilim – jon-udilim	1
7	Yo'l harakati xavfsizlik qoidalari (<i>Transport vositalarining harakati</i>)	1
8	Jamoa bo'lish zavqi	1
9	Ota-onas buyuk ne'mat	1
10	Ilm va zakovat tushunchasi	1
11	Bayrog'imiz – faxrimiz, g'ururimiz	1
12	Yo'l harakati qoidalari asosiy tushuncha va atamalar (yo'l harakati qoidalari)	1
13	Huquqiy madaniyat – komil inson belgisi (8-dekabr – <i>O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilingan kunga bag'ishlanadi</i>)	1
14	Madhiyam,faxrim mening (10-dekabr – <i>O'zbekiston Respublikasining Davlat madhiyasi qabul qilingan kunga bag'ishlanadi</i>)	1
15	Tartibga soluvchining ishoralari (yo'l harakati qoidalari)	1
16	Yangi yilda yangi orzular.	1
17	Tinchlik va osoyishtaligimiz garovi (14-yanvar – <i>Vatan himoyachilari kuniga bag'ishlanadi</i>)	1
18	Chiroqli xulq - inson ziynati	1
19	Xalq qadriyatlari	1
20	G'azal mulkining sultoni (<i>Alisher Navoiy tavallud topgan kunga bag'ishlanadi</i>)	1
21	Vatan sog'inchi ila yashagan siymo (<i>Shoh va shoir Bobur tavallud topgan kun munosabati bilan</i>)	1
22	Ilmlı kishi xor bo'lmash	1
23	Tejamkorlik – farovonlik manbai.	1
24	Har doim sog' bo'lsin, onam! (8-mart – <i>Xotin-qizlar kuniga bag'ishlanadi</i>)	1
25	Sport – sog'lik garovi	1
26	Navro'z – mehr-oqibatni ulug'lovchi qadriyat (<i>Navro'z bayramiga bag'ishlanadi</i>)	1
27	Amir Temur – komillik namunasi (<i>Sohibqiron Amir Temur tavallud topgan kunga bag'ishlanadi</i>)	1
28	Mehnatdan kelsa boylik – turmush bo'lar chiroqlik	1
29	"Qahramonlik, burch va fidoyilik" (<i>Xotira va qadrlash kuni oldidan</i>)	1
30	Maxsus avtomobil va mototsikllar haqida suhbat (yo'l harakati qoidalari)	1
31	Kitobdan yaxshi do'st bo'lmash	1
32	Bag'rikenglik nima? Boshqalarga hamdard bo'lishni o'rganish	1
33	Buyuruvchi belgilari (yo'l harakati qoidalari)	1
34	Yoz-o'tadi soz!	1
	Jami:	34 soat

6-SINFLAR UCHUN

Nº	O'tiladigan mavzular	Soat
1	O'zbekiston – Vatanim manim	1
2	Ma'naviyat nima?	1
3	Oila – bebaaho qadriyat	1
4	Ustozlar bizning faxrimiz (<i>O'qituvchilar va murabbiylar kuniga bag'ishlanadi</i>)	1
5	Tabiiy boyliklarni tejash – kelajak avlod uchun sarmoya	1
6	Bir og'iz shirin so'z	1
7	Ko'cha va yo'llarning qatnov qismidagi chiziqlar (<i>Yo'l harakati qoidalari</i>)	1
8	Ona tilim – mening iftixorim! (<i>Davlat tili qabul qilingan kunga bag'ishlanadi</i>)	1
9	Jamoat joylarida telefonidan foydalanish qoidalari	1
10	Bag'rikenglik	
11	18-noyabr – Davlat bayrog'i qabul qilingan kun	1
12	Eng buyuk jasorat – ma'naviy jasoratdir	1
13	8-dekabr – O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilingan kun	1
14	Milliy iftixor tuyg'usi (10-dekabr – <i>Davlat madhiyasi qabul qilingan kunga bag'ishlanadi</i>)	1
15	Transport vositalarining to'xtash yo'li (<i>Yo'l harakati qoidalari</i>)	1
16	Yangi yilda men nimalarga erishishim mumkin...	1
17	Mardlar qo'riqlaydi Vatanni (14-yanvar – <i>Vatan himoyachilari kuniga bag'ishlanadi</i>)	1
18	Men yoqtirgan asar qahramoni	1
19	Tarix qa'ridagi ikki nur (<i>Alisher Navoiy va Zahiriddin Muhammad Bobur tavallud kunlariga bag'ishlanadi</i>)	1
20	Salomatlik va shaxsий gigiyena	1
21	Barkamol avlod orzusi (<i>Matematika, informatika fanlari oyligi doirasida</i>)	1
22	Olamni mahliyo aylagan diyor! (<i>O'zbekiston BMTga qabul qilingan kunga bag'ishlanadi</i>)	1
23	Tabiat va biz (<i>Fizika, biologiya fanlari oyligi doirasida</i>)	1
24	Onalarni ardoqlab (8-mart – <i>Xotin-qizlar kuniga bag'ishlanadi</i>)	1
25	Suvni tejang – u hayot manbai	1
26	Umrboqiy qadriyatlar (<i>Navro'z bayramiga bag'ishlanadi</i>)	1
27	Amir Temur buyuk sarkarda va davlat arbobi (<i>Amir Temur tavallud topgan kun munosabati bilan</i>)	1
28	Mehnatdan kelsa boylik – turmush bo'lar chiroylik (<i>Tasviriy san'at, musiqa, mehnat fan oyliklari doirasida</i>)	1
29	Yurtimiz favvoralari (<i>I-may favvoralar kuni munosabati bilan</i>)	1
30	Tarixiy xotirasiz kelajak bo'lmaydi (<i>Xotira va qadrlash kuni oldidan</i>)	1
31	Til bilmox - el bilmoq (<i>Xorijiy tillar fanlari oyligi doirasida</i>)	1
32	Jarohatlanganda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish (<i>Yo'l harakati qoidalari</i>)	1
33	Men yoqtirgan kitob	1
34	Mening mahallam	1
	Jami:	34 soat

7-SINFLAR UCHUN

№	O'tiladigan mavzular	Soat
1	O'zbekiston – muqaddas diyor!	1
2	Umumiy yo'l harakati qoidalar haqida suhbat	1
3	Tarixiy obidalarga sayohat (<i>27-sentabr xalqaro turizm kuniga bag'ishlanadi</i>)	1
4	Ustozlar – elda aziz (<i>O'qituvchilar va murabbiylar kuniga bag'ishlanadi</i>)	1
5	Maktab mulki muqaddas, uni ko'z qorachig'iday asra	1
6	Hayot yaxshi amallar uchun beriladi. "Qariyalarga qanday yordam berishim mumkin?"	1
7	Tilga e'tibor – elga e'tibor (<i>filologiya fanlari oyligi doirasida</i>)	1
8	Kompyuter o'yinlari va triller kinolarning inson axloqiy va ruhiy holatiga ta'siri	1
9	O'smirlik yoshidagi qizlar va o'g'il bolalarning salomatligi va o'ziga xos psixologik xususiyatlari (<i>qiz va o'g'il bolalarga alohida-alohida o'tiladi</i>)	1
10	Bilimli yoshlar - yurt tayanchi (<i>Rus tili fani oyligi doirasida</i>)	1
11	Bayrog'imiz - faxrimiz (18-noyabr – Davlat bayrog'i qabul qilingan kun munosabati bilan)	1
12	Vatanga muhabbat tuyg'usi va uni rivojlantirish	1
13	Qomusimiz- baxtimiz (8-dekabr – <i>Konstitutsiya kuni munosabati bilan</i>)	1
14	O'zbekiston – Sharq mash'ali (10-dekabr – <i>Davlat madhiyasi qabul qilingan kun munosabati bilan</i>)	1
15	Maktab o'quvchilari jinoyatchilikka yo'l qo'ymaydi	1
16	Yangi yilga yangicha qadam	1
17	14-yanvar – Vatan himoyachilari kuni	1
18	Kitob – ma'rifat chirog'i	1
19	Yo'l belgilari (<i>buyuruvchi va ko'rsatkich belgilari</i>)	1
20	Buyuk allomalar hayoti – ibrat namunasi (Alisher Navoiy va Zahiriddin Muhammad Bobur tavallud kunlari oldidan)	1
21	Suyaklarning sinishi va chiqishi holatlarda birinchi yordam ko'rsatish	1
22	Fan, texnika – sirli tilsim (<i>Matematika, informatika fanlari oyligi doirasida</i>)	1
23	Hamma kasblar kerak, hamma kasblar muhim!	1
24	Jannat - onalar oyog'i ostidadir (8-mart – <i>Xotin-qizlar kuni munosabati bilan</i>)	1
25	Har kuni, har soatda fidoyi bo'lish, o'zini zarrama-zarra buyuk maqsadlar sari charchamay, toliqmay tinimsiz safarbar etib borish, bu fazilatni doimiy, kundalik faoliyat mezoniga aylantirish – haqiqiy qahramonlikdir	1
26	Qadriyatlarimiz hayotga qaytgan kun (21-mart – <i>Navro'z bayrami munosabati bilan</i>)	1
27	Amir Temur tuzuklarida ilm-fan, axloq-odob haqida (<i>Amir Temur tavallud topgan kun munosabati bilan</i>)	1
28	Oila mustahkam bo'lsagina, davlatda osoyishtalik va barqarorlik hukm suradi	1
29	Ona zamin. (22-aprel Xalqaro yerni muhofaza qilish kuni munosabati bilan)	1
30	Shaxsiy layoqatlar	1
31	Xotira – ulug' qadriyat (9-may – <i>Xotira va qadrlash kuni oldidan</i>)	1
32	Mening xarakterim, kamchilik va yantuqlarim	1
33	Vaqtni qadrlash	1
34	Foydali va maroqli dam – mehnatga hamdam	1
	Jami:	34 soat

8-SINFLAR UCHUN

Nº	O‘tiladigan mavzular	Soat
1	Biz - Mustaqil O‘zbekiston farzandlarimiz	1
2	Yo‘l belgilari (servis va qo‘sishma axborot belgilari) joylashuvi (<i>Yo‘l harakati qoidalari</i>). To‘xtash va to‘xtab turish qoidalari	1
3	Vatan taraqqiyotiga qo’shgan mening hissam	1
4	Ustoz - otangdek ulug‘ (<i>I-oktabr. O‘qituvchilar va murabbiylar kuni munosabati bilan</i>)	1
5	Majburiyatga mas’uliyat bilan yondashish fazilati	1
6	O‘zimizni boshqarishni o‘rganamiz	1
7	Hayotiy qadriyatlar va kasb tanlash	1
8	So‘zlashish va nutq madaniyati – ko‘p tilsimning kaliti (<i>Filologiya fanlari oyligi doirasida</i>)	1
9	Muloqotda odob-axloq qoidalari	1
10	Iste’dodli bolalar - Vatan ishonchi (<i>Rus tili fani oyligi doirasida</i>)	1
11	Davlatimiz bayrog‘i – faxr va iftixorimiz! (18-noyabr – Davlat bayrog‘i qabul qilingan kun munosabati bilan)	1
12	Transportda yurish odobi. Yo‘nalishi belgilangan transport vositalarining bekatlari va piyodalarining o‘tish joylari	1
13	Konstitutsiya – baxtimiz qomusi (8-dekabr – Konstitutsiya kuni munosabati bilan)	1
14	Tenglik va hurlik ramzi (10-dekabr – Davlat madhiyasi qabul qilingan kun munosabati bilan)	1
15	Temperament tuzilmasini aniqlash	1
16	Maktab o‘quvchilari jinoyatchilikka yo‘l qo‘ymaydi	1
17	Vatan sajdahog kabi muqaddasdir (<i>14-yanvar – Vatan himoyachilari kuni munosabati bilan</i>)	1
18	Kitob – ma’rifat chirog‘i	1
19	Oila sog‘lom ekan, jamiyat mustahkam; jamiyat mustahkam ekan, mamlakat barqarordir	1
20	Buyuk siymlarni yod etib (Alisher Navoiy va Zahiriddin Muhammad Bobur tavallud kunlari oldidan)	1
21	Mening kelajakdagи kasbim. “Kasbning nomini ayt” o‘yinli mashg‘ulot	1
22	Yumshoq ko‘nikmalar haqida bilasizmi??!	1
23	Sizga talpinaman, Onajon! (8-mart – Xotin-qizlar kuni munosabati bilan)	1
24	O‘zbekistonning noyob tabiat (Kimyo, fizika, biologiya fanlari oyligi doirasida)	1
25	Navro‘zi olam muborak! (21-mart – Navro‘z bayrami munosabati bilan)	1
26	Sog‘lom turmush tarzi – bu iroda va faollikni tarbiyalash, zararli odatlardan voz kechishni tarbiyalashdir	1
27	Amir Temur va temuriylar davri madaniyati (<i>Amir Temur tavallud topgan kun munosabati bilan</i>)	1
28	O‘zgalarning fikrini hurmat qilishni o‘rganish (<i>bahs-munozara</i>), muloqot madaniyati	1
29	Vatanni sevmoq iymondandir (<i>Xotira va qadrlash kuni oldidan</i>)	1
30	Ijobjiy fikrplash va salbiy his-tuyg‘ularni boshqarish bilim-ko‘nikmalari	1
31	Til – dil kaliti (<i>Xorijiy tillar fanlari oyligi doirasida</i>)	1
32	Kitob – eng yaxshi do’st	1
33	Sinf o‘quvchilari ikki guruhga ajratilib, “Yo‘l qoidasi-umr foydasi” nomli musobaqa o‘tkazishni tashkillashtirish (1 soat amaliy mashg‘ulot)	1
34	Yozgi ta’tildagi rejalarim	1
	Jami:	34 soat

9-SINFLAR UCHUN

Nº	O'tiladigan mavzular	Soat
1	Men nechun sevaman O'zbekistonni?	1
2	Ijtimoiy tarmoqlardan samarali foydalanish, ulardag'i ma'naviy tahdidlar	1
3	Vatan taraqqiyotiga qo'shgan mening hissam	1
4	Kasblar ichida eng ulug'i (1-oktabr – O'qituvchilar va murabbiylar kuni munosabati bilan)	1
5	Inson psixologiyasi va shaxs etikasi haqida tushunchalar	1
6	Yoshlarning ota-onasi, oila va mahalla oldidagi burch hamda majburiyatlar	1
7	Tozalik – sog'lik garovi	1
8	Til – fikr libosidir ("Davlat tili haqida"gi Qonun qabul qilingan kun munosabati bilan)	1
9	Sog'lom fikrlash psixologiyasi	1
10	Zamon bilan hamnafas (Rus tili fani oyligi doirasida)	1
11	Reproduktiv salomatlikning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	1
12	Kasblar haqida tushuncha	1
13	Konstitutsiya – huquqlarimiz kafolati (8-dekabr – Konstitutsiya kuni munosabati bilan)	1
14	Davlatimiz ramzları – shon-u-shavkatimiz	1
15	Kelajak buyuk ma'naviyat egalari qo'lidadir	1
16	Yangi yil tilaklarim sizga, do'stlar! (Yangi yil bayrami yaqinlashishi munosabati bilan)	1
17	Vatan – sajdahoh kabi muqaddasdir (14-yanvar – Vatan himoyachilari kuni munosabati bilan)	1
18	Kitob – ma'rifat chirog'i	1
19	Korrupsiya – jamiyat taraqqiyotining kushandası	1
20	Buyuklarni yod etib (Alisher Navoiy va Zahiriddin Muhammad Bobur tavallud kunlari oldidan)	1
21	Fan-tehnika taraqqiyoti va biz (matematika, informatika fanlari oyligi)	1
22	Oilaviy qadriyatlar psixologiyasi	1
23	Tabiiy fanlarni o'rganamiz (Kimyo, biologiya fanlari oyligi doirasida)	1
24	Mehrim sizga atalgan! (8-mart – Xotin-qizlar kuni munosabati bilan)	1
25	Ogohlilik – davr talabi (Fuqarolik muhofazasi kuni munosabati bilan)	1
26	Milliy urf-odatlarimiz va zamonaviy an'analarimiz (21-mart – Navro'z bayrami munosabati bilan)	1
27	Amir Temur hayoti bizga o'mnak (Amir Temur tavallud topgan kun munosabati)	1
28	Hunarli kishi xor bo'lmas (Tasviriy san'at, musiqa, mehnat fan oyliklari doirasida)	1
29	Chekmasdan hayot gashtini sur!	1
30	Bu muqaddas Vatanda azizdir inson (9-may – Xotira va qadrlash kuni oldidan)	1
31	Til bilgan – el biladi (Xorijiy tillar fanlari oyligi doirasida)	1
32	Kutubxonalar – insoniyat barcha ma'naviy boyliklarining durdonasi	1
33	Maqsadlar qo'yish va ularga erishish psixologiyasi	1
34	Ijtimoiy-psixologik bosimlar va ularga qarshi tura olish bilim-ko'nikmalari	1
	Jami:	34 soat

10-SINFLAR UCHUN

Nº	O'tiladigan mavzular	Soat
1	"Jonajon O'zbekistonim, mangu bo'l omon!"	1
2	Xarakterimning ijobi va salbiy tomonlari. "Men haqimda aytib bering"	1
3	Stresslar va ularni boshqarish psixologiyasi	1
4	Ustozlarni ulug'laylik	1
5	Islom ma'rifat dinidir	1
6	Ona tili – qalb ko'zgusi	1
7	Mamlakat rivoji va yoshlari	1
8	Jamoat joylarida o'zini tutish odobi	1
9	Sog'lon turmush tarzining tamoyillari va me'yorlari, tibbiy va ijtimoiy oqibatlari	1
10	Milliy madaniyat	1
11	Befarqlik va loqaydlik	1
12	Vatan oldidagi burch va mas'uliyat hissi	1
13	Qonun ustuvorligi – jamiyat farovonligining garovi	1
14	Terrorizm, ekstremizm va axborot tahdidlariga qarshi kurash	1
15	Kasb tanlashda muhim bo'lgan o'z qobiliyat va imkoniyatlarini adekvat baholash	1
16	Millatlararo hamdo'stlik va totuvlik – millatimiz ko'zgusi	1
17	Xalq tinchligi uchun barcha mas'ul	1
18	Giyohvandlik, OITS va unga qarshi kurash har bir kishining burchi	1
19	Kiyinish madaniyati va odobi	1
20	Komillik sari....	1
21	Milliy manaviyatimiz durdonalari	1
22	Globallashuv va axborot xavfsizligi	1
23	Ayolga ehtirom!	1
24	Jamiyat taraqqiyotiga to'siq bo'luvchi illatlarga qarshi kurash	1
25	Milliy urf-odat va an'analar	1
26	Amir Temur va jahon madaniyati	1
27	Men va mening bo'lg'usi kasbim	1
28	Yoshlarning ota-onasi, oila mahalla oldidagi burch va majburiyatlar	1
29	Oila psixologiyasi va etikasi haqida tushunchalar	1
30	Mustahkam oila qurish bilim-ko'nikmalar	1
31	Vaqtni boshqarish psixologiyasi	1
32	Men sevib o'qigan kitob	1
33	Chekish va uning inson organizmiga zararli oqibatlari	1
34	Men tanlagan kasb	1
Jami:		34 soat

11-SINFLAR UCHUN

Nº	O'tiladigan mavzular	Soat
1	"Fidoying bo'lgaymiz seni, O'zbekiston". Mamlakatimizning ko'p asrlik tarixida mutlaqo yangi sahifa ochgan, el-yurtimizni mustabid tuzum kishanlaridan ozod qilib, erkin va farovon hayot qurish yo'lini oshib bergan O'zbekiston Respublikasi Davlat mustaqilligi bayramiga bag'ishlangan mavzular keng tushuntiriladi	1
2	"Tinchlik-osoyshtalik – farovon hayotimiz asosi". 15-sentabr - "Xalqaro tinchlik kuni"ga bag'ishlanadi	1
3	"Buyuk ajdodlarga ehtirom". Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Muhammad al-Xorazmiy, Ahmad al-Fargoniy, Abu Nasr al-Farobi, Abu Mahmud Xo'jandi, Xoja Ahmad Yassaviy, Mahmud Qoshg'ariy, Ahmad Yugnakiy, Ismoil Buxoriy, Amir Temur, Mirzo Ulug'bek, Alisher Navoiy, Bobur Mirzo, qolaversa, har birining nomi tarix zarvaraqlariga abadiy muhrlangan samarqandiyilar, buxoriyalar, nasafiyalar, xorazmiylar, termiziylar, xo'jandiylar, shoshiyalar, farg'oniyalar, turkistoniyalar, marg'inoniylar kabi ajdodlarimiz faoliyati va erishgan yutuqlarini yoshlarga tushuntirish	1
4.	"Oltin kuz ne'matlari" . 22-23-sentabr – kuzgi teng kunlik – "Mehrjon" bayrami munosabati bilan ushbu kun to‘g‘risida batafsil ma'lumot berish	1
5.	"Ustozlik sharifi va mas'uliyati" . 1-oktabr – "O'qituvchilar va murabbiylar kuni"ga bag'ishlanadi	
6.	"Sharq javohirlari" . 18-oktabr – Samarqand shahri kuni. 20-oktabr – Xiva shahri kuni va boshqa tarixiy shaharlarimizning paydo bo‘lishi va hozirgi kundagi qiyofasi, qilinayotgan o‘zgarishlar to‘g‘risida tushuntirish olib borish	1
7.	"Dunyo uzra jaranglayotgan til" . 21-oktabr – O'zbekiston Respublikasining "Davlat tili to‘g‘risida"gi Qonuni qabul qilingan kun munosabati bilan, o‘zbek tilimizning rivoji yo‘lida hamمامiz mas’ul ekanligimizni yoshlarga uqtirish	1
8.	"Insoniyat taraqqiyotining tayanchi" . 23-oktabr – O'zbekiston Respublikasi YUNESKOga a’zo bo‘lgan kun. 24-oktabr – Xalqaro BMT kuni munosabati bilan, inson qadri, uning farovon hayot kechirishi omillari to‘g‘risida tushuncha berish	1
9.	"Taraqqiyot strategiyasi – farovon kelajagimiz kafolati" . "2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasining mazmun-mohiyatini yoshlarga tushuntirish	1
10.	"Buyuk yurtning baxtiyor farzandlari" . 10-noyabr – "Butunjahon yoshlar kuni" munosabati bilan mamlakatimizda yoshlarga qaratilayotgan e’tibor, Yoshlar tashkilotlarining o‘rni va yoshlarimizdan kutilayotgan natijalar xususida targ‘ibot ishlarini olib borish	1
11.	"Tarbiya – hayot-mamot masalasi" . Milliy pedagogikaning taraqqiyot tarixiga bag'ishlangan tushuntirish o‘tkazish	1
12.	"Kitobxonlik – millat ko‘zgusi" . Yoshlarni kitobni sevishga, eng kitobxon mamlakat darajasiga chiqishimiz yo‘lida amalga oshirilishi lozim bo‘lgan masalalarga qaratilgan tushuntirish olib borish	1
13.	"Ogohlik va hushyorlik davr talabi" . 1-dekabr – "Butunjahon OITSga qarshi kurash kuni". Yoshlarni sog‘lom turmush tarzi tamoyillari asosida yashashga o‘rgatish	1
14.	"Qomusimiz – erkin va farovon hayotimiz kafolati" . 8-dekabr – "O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilingan kun" umumxalq bayrami targ‘ibotini amalga oshirish	1
15.	"Qadriyatlar qadr topgan yurt" . 10-dekabr – "Inson huquqlari kuni" munosabati bilan ushbu kun mazmun-mohiyatini yoshlarga keng tushuntirish. "Xalq qudrati	1

	mujassam qo'shiq" – 10-dekabr – O'zbekistan Respublikasining Davlat madhiyasi qabul qilingan kun targ'ibotini amalga oshirish	
16.	" Adabiyotga e'tibor — ma'naviyatga, kelajakka e'tibor ". Prezidentimiz Sh.Mirziyoevning ijod ahliga ko'rsatayotgan yuksak e'tibori. hozirgi zamон adabiy muhitida sodir bo'layotgan ijobiy jarayonlar to'g'risida batafsil ma'lumot berish	1
17.	" Yangi yilingiz qutlug' bo'lsin, aziz yurtdoshlar! " O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Yangi yil tabrigi zamirida yurt kelajagi va Vatan ravnaqi masalalarini targ'ib qilish	1
18.	" Mardlar qo'riqlaydi Vatanni ". 14-yanvar – Vatan himoyachilar kuni munosabati bilan o'tkaziladigan "Jasorat darslari" mashg'ulotlarini olib borish	1
19.	" Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch ". Ma'naviy kamolot naqadar muhim ekanligi yoshlар ongiga singdiriladi	1
20.	" Temur tig'i yetmagan joyni qalam bilan oldi Alisher ". 9-fevral – buyuk o'zbek shoiri, mutafakkir, davlat arbobi Nizomiddin Mir Alisher Navoiy (1441-1501) tavallud topgan kun munosabati bilan buyuk bobomiz faoliyati to'g'risida kengroq ma'lumot berish	1
21.	" Jonimdin o'zga yori vafodor topmadim ". 14-fevral – o'zbek mumtoz adabiyotining yirik vakili, shoир, tarixchi, davlat arbobi va mohir sarkarda Zahiriddin Muhammad Bobur (1483-1530) tavallud topgan kunni keng nishonlash va bu orqali milliy qadriyatlarimizga yot bo'lgan odatlardan yoshlarni himoya qilish ishlарini olib borish	1
22.	" Ona tilim – jon-u dilim ". 21-fevral – Xalqaro ona tili kuni (YuNESKO). Ko'p millatli yurtimizda har bir millatning o'z ona tilida bilim olishi, erkin muomala qilishi imkonи yaratilganligi to'g'risida ma'lumot beriladi	1
23.	" Diniy bag'rikenglik, tolerantlik – xalqlar do'stligining muhim poydevori ". Millatlar do'stligi tinchligimiz va taraqqiyotimiz uchun eng muhim omil ekanligi yoshlар ongiga singdiriladi	1
24.	" O'zbekiston – dunyo hamjamiyatining teng huquqli a'zosi ". 2-mart – Mustaqil O'zbekiston Respublikasining Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT)ga a'zo bo'lgan kun to'g'risida batafsil ma'lumot berish	1
25.	" Sen baribir muqaddassan, muqaddas ayol ". 8-mart – "Xalqaro xotin-qizlar kuni" bayrami va jamiyatimizda xotin-qizlarning tutgan o'mi to'g'risida yoshlarga to'liq ma'lumot berish	1
26.	" Navro'z – Yosharish va yangilanish kuni ". 21-mart – Navro'zi olam bayramining paydo bo'lish tarixi, uning mamlakatimiz hayotida tutgan o'mi haqida keng ma'lumot berish	1
27.	" Munosib izdosh bo'laylik ". 22-mart – buyuk alloma Mirzo Ulug'bek tavallud topgan kun munosabati bilan buyuk bobolarimiz qoldirgan ilmiy meros haqida yoshlarga tushuncha berish	1
28.	" Dunyonи zabit etib ". 9-aprel – Sohibqiron, buyuk sarkarda Amir Temur (1336-1405) tavallud topgan kun munosabati bilan buyuk sarkarda va davlat arbobi Amir Temur bobomizning qilgan yaratuvchilik ishlарi to'g'risida batafsil ma'lumot berish	1
29.	" Beshikdan to qabrgacha ilm izla! ". 19-aprel – "Xalqaro ilm-fan kuniga bag'ishlanadi	1
30.	" Ona zamin ". 22-aprel – "Xalqaro Yer kuni" munosabati bilan yer to'g'risidagi qiziqarli va dolzarb ma'lumotlar yoshlarga yetkaziladi	1
31.	" Til bilgan el biladi ". Xalqaro tillarni puxta o'rghanish keng imkoniyatlar ochishi, kamida bir-ikkita xorijiy tilni bilgan kishi hech qachon kam bo'lmasligi uqtiriladi	1

32.	“Tinchlik darslari” . ‘Qadriyat, e’tibor va e’zoz”, “Vatan erkinligi uchun o‘z jonini qurban qilganlar xotirasi hamisha barhayot”, “Xotira muqaddas”, “Inson qadri aziz”, “Tinchlik qadri” kabi mavzular doirasida tushuntirish ishlarni olib borish	1
33.	“Muqaddas oila” . 15-may – “Butunjahon oila kuni” Oilaning muqaddasligi, uning jamiyatimizda tutgan o’rni va uni asrab-avaylash masalasi dolzarbligi to‘g‘risida keng tushuntirish ishlari olib borish	1
34.	“Tarix ko‘zgusi” . 18-may – “Xalqaro muzeylar kuni” munosabati bilan yoshlarga mamlakatimizda mavjud muzeylar to‘g‘risida ma’lumot berish	1
35.	“Yoshlarimiz – kuchimiz, Qudratimiz” . O‘zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida yoshlarga ma’lumot berish va ularni ushbu siyosatni qo‘llab-quvvatlashga chaqirish	1
36.	“Buyuk yurtning baxtli bolalari” . 1-iyun – “Butunjahon bolalarni himoya qilish kuni” munosabati bilan yoshlarni ushbu kunning ahamiyati to‘g‘risida xabardor qilish	1
Jami:		36 soat

- “Ma’naviyat va ma’rifat soati” haftada bir marta o’tkaziladi;

- Mazkur rejaga har bir ta’lim muassasasi geografik joylashish o’rni va mintaqaga xususiyatlardan kelib chiqqan holda qo’shimcha mavzular kiritishi mumkin;

- Ta’lim muassasalarida har haftada o’tiladigan “Ma’naviyat va ma’rifat soati” davomida yangi qabul qilingan qonunlar, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon, qaror va farmoyishlari, Vazirlar Mahkamasining qaror va farmoyishlari, shuningdek, Agentlik tizimida qabul qilingan me’yoriy-huquqiy hujjatlar va topshiriqlarning mazmun-mohiyatini tushuntirish masalasi ham kiritilishi lozim.

**Prezident ta'lif muassasalari agentligi tizimidagi
ta'lif muassasalarida sınıf rahbarlari faoliyatini
tashkil etish to'g'risida
NIZOM**



1-bob. Umumiy qoidalari

1. Mazkur Nizom agentlik tizimidagi ta'lif muassasalarida o'quvchilarga biriktirilgan sınıf rahbarlarining (*keyingi o'rnlarda – sınıf rahbarları*) asosiy vazifalari, funksiyalari, huquqlari va majburiyatları hamda faoliyatini tashkil etish tartibini belgilaydi.

2. Sinf rahbarlari o'z faoliyatini O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi va Qonunlariga, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senati va Qonunchilik palatasi qarorlariga, Vazirlar Mahkamasining qarorlari va farmoyishlariga, Prezident ta'lif muassasalari agentligining buyruqlariga, ta'lif muassasasi rahbariyati topshiriqlariga, mazkur Nizomga va boshqa normativ-huquqiy hujjatlarga muvofiq amalga oshiradi.

3. Sinf rahbarlari o'quvchilarning ta'lif muassasasidagi hayotini doimiy kuzatib boradi, shaxslararo munosabatlarini kuzatuvchi va ularni to'g'ri yo'naltiruvchi hisoblanadi.

2-bob. Sinf rahbarlarining asosiy vazifalari va funksiyalari

4. Quyidagilar sınıf rahbarlarining asosiy vazifalari hisoblanadi:
ta'lif muassasasining tarbiyaviy tizimidagi tayanch pedagoglardan biri sifatida o'ziga biriktirilgan sınıf o'quvchilarining (*keyingi o'rnlarda – sınıf o'quvchilari*) amalda belgilangan ta'lif va tarbiya olishlarini tashkil etish;

o'quvchilarning odob-axloq va ta'lif muassasasining ichki tartib qoidalariiga qat'yan amal qilishini ta'minlash;

o'quvchilarning o'zini-o'zi boshqarish tizimini takomillashtirish yo'nalishida sınıf jamoasi bilan birgalikda sınıf faollarini saylash va sınıf ishlarini rejalashtirish, o'quvchilar davomatini muntazam kuzatib borish va tahlil qilish;

ma'nnaviy yordamga muhtoj o'quvchilarga yakka holda yondashish asosida ular qalbida milliy g'urur, vatanparvarlik, mehr-muruvvat, mas'uliyat, tashabbuskorlik, ishbilarmonlik kabi xislatlarni uyg'otish;

o'quvchilarda yuksak axloqiy tarbiyani shakllantirishda fan o'qituvchilari, tarbiyachilar, yoshlar yetakchisi, psixolog, ota-onalar va ularning o'rnnini bosuvchi shaxslar (*keyingi o'rnlarda ota-onalar deb yuritiladi*), ta'lif muassasasi rahbariyati orqali voyaga yetmaganlar ishlari bo'yicha komissiyalar, mahalla, huquq-tartibot idoralari, tegishli davlat va nodavlat tashkilotlari bilan hamkorlikda ishslash;

Agentlik tomonidan ishlab chiqilgan namunaviy reja asosida "Sinf soati" mashg'ulotlarini muntazam o'tib borish;

sinf rahbarlari qonun hujjatlari hamda ta'lif muassasasi Pedagogik kengashi qarori asosida belgilangan boshqa vazifalarni ham bajarishi mumkin.

5. Sinf rahbarlari o'zlariga yuklatilgan asosiy vazifalarga muvofiq, quyidagi funksiyalarni amalga oshiradi:

o'quvchilarning oilaviy tarbiyasi holati va sharoitlarini o'rganish, tahlil qilish;

o'quvchilarning jamoaga moslashishida yordam berish;

pedagog va o'quvchilar jamoasi hamkorligida tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda har bir o'quvchining o'ziga xos xususiyatlariga qarab yondashishni yo'lga qo'yish;

o'z faoliyatini o'quvchilarning yosh xususiyatlari, umumiy rivojlanish darajasi va qobiliyatlarini hisobga olgan holda, keng qamrovli tarbiyaviy ishlar va aniq mezonlar asosida tashkil etish;

Aniq belgilangan reja asosida guruh tarbiyachisi bilan hamkorlikda ota-onalar majlislarini o'tkazib borish;

Tarbiyaviy soatlarda o'quvchilarda sog'lom fikrlash, tibbiy madaniyat, sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirish, odob-axloq qoidalariiga riosa etish, darslarga jiddiy tayyorlanib kelish, bo'sh vaqtlarida to'garaklarga qatnashish va kitobxonlikni targ'ib qilish;

Ta'lif muassasasi va undan tashqarida o'quvchilar tomonidan taqiqlangan buyumlar (*o'tkir tig'li jismlar, o'yin kartasi, turli zararli kimyoviy moddalar va pirotexnik vositalar, maxsus gaz sachratuvchi moslamalar, qimmataho buyumlar, ma'naviyatga va xulqqa salbiy ta'sir ko'rsatuvchi boshqa predmetlar*)ni olib yurish mumkin emasligi haqida doimiy tushuntirish ishlarini olib borish;

O'quvchini ta'lif muassasasi va sinf miqyosida o'tkaziladigan turli madaniy-ma'rifiy tadbirdarga muntazam ravishda jalb qilish;

O'quvchining bo'sh o'zlashtirayotgan fanlar bo'yicha faoliyatini muntazam tahlil qilib borish, fan o'qituvchisiga darslarda ushbu o'quvchini faollashtirish yuzasidan kerakli tavsiyalar berish;

O'quvchilarning darslarga to'liq o'quv qurollari bilan ishtiroy etishi va davomatini, shuningdek, maktab ichki tartib-intizomi, odob-axloq qoidalariiga riosa qilishini kunlik nazorat qilib borish;

O'quvchilar maktabga kelmay qolgan holatda zudlik bilan shu kunning o'zida (*bir navbatdagi maktablarda soat 10:00 gacha, ikki navbatli maktabda soat 15:00 gacha*) ularning ota-onalari bilan telefon orqali bog'lanib, vaziyatga oydinlik kiritish, ota-onasi bilan bog'lanish imkonи bo'limganda, ta'lif muassasasi rahbariyatini ogohlantirish;

O'quvchining o'qishi va xulqida kuzatilayotgan har kanday o'zgarishlarni ularning ota-onalari va ta'lif muassasasi rahbariyatiga ma'lum qilish;

O'quvchining xulqidagi va fanlarni o'zlashtirishidagi har qanday ijobjiy o'zgarishlarni rag'batlantirish choralarini ko'rish.

Jumladan:

a) Vatanparvarlik ruhida tarbiyalash yo'nalishida:

o'quvchilar yoshiga moslangan Vatani va xalqiga sadoqat, fidoyilik, Davlat ramzlariga hurmat ruhida tarbiyalash, buyuk ajodolarimiz merosi va xalqimizning bugungi buniyodkorlik ishlariga yuksak ehtirom tuyg'ularini singdirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, tarbiya jarayoniga boy madaniy merosimiz, milliy odob-axloq me'yorlarini tatbiq etish, o'quvchilarni ota-onalar va kattalarga hurmat, kichiklarga izzat ruhida tarbiyalash, ularga kamtarlik, saxiylik va saxovatparvarlik, insonlarga yordam berish, mehribonlik, mehnatsevarlik xislatlarini singdirib borish, huquqiy savodxonligini oshirish, har bir fuqaro, shaxs va muassasalar tomonidan bajarilishi shart bo'lgan qonun hujjatlari, ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy hayotda ro'y berayotgan o'zgarishlar haqida tushunchalar berib borish maqsadida rejashtirilgan ma'naviyat soatlarini o'tish;

o'quvchilarni mustaqil hayotga tayyorlash, ularni jamiyatda o'z o'rnnini topa oladigan shaxs sifatida shakllanishlari uchun zarur ko'nikmalarni rivojlantirish;

o'quvchilarni o'zbek va boshqa xalqlarning madaniy, tarixiy, milliy an'analariga hurmat ruhida tarbiyalash;

o'quvchilarni o'z huquq va majburiyatlarini biladigan va ularga rioya qiladigan inson sifatida tarbiyalash.

b) ota-onalar va mahalla bilan hamkorlik yo'nalishida:

barkamol avlodni tarbiyalashda "Oila – mahalla – ta'lif muassasasi" hamkorlik tamoyili asosida aniq belgilangan reja asosida sinf ota-onalar majlislarini o'tkazib borish;

o'quvchilarni ijtimoiy himoya qilish bo'yicha aniq chora-tadbirlar belgilash, jumladan, kam ta'minlangan oilalar farzandlari, ijtimoiy himoyaga muhtoj, ota-onsa qaramog'idan mahrum bo'lgan, ota-onsa qarovisiz qolgan, vasiylik va homiylikka berilgan voyaga yetmaganlarning ijtimoiy huquqlarini himoyalash;

ota-onalar bilan hamkorlikda ota-onalar majlislari, davra suhbatlari, muloqotlar uyushtirish, o'tkazgan tarbiyaviy ishlari yuzasidan pedagogik kengashlarda hisobot berish.

o'quvchilarning oilaviy sharoitini o'rganish va ota-onasiga pedagogik-psixologik yordam ko'rsatish;

d) o'quvchilarda o'zini-o'zi boshqarish tizimini takomillashtirish yo'nalishida:

sinf jamoasi bilan birgalikda sinf faollarini saylash va sinf ishlarini rejashtirish, o'quvchilar davomatini muntazam kuzatib borish va tahlil qilish;

sinf o'quvchilarining ehtiyoji va qiziqishlarini har tomonlama o'rganish, ularni ahil jamoaga jipslashtirish va tashabbuskor o'quvchilarni qo'llab-quvvatlash;

e) pedagogik jamoa bilan birgalikda:

sinf o'quvchilarining ta'lif muassasasi (ustavida belgilangan) ichki tartib qoidalariga amal qilishini ta'minlash;

sinf jurnali va faoliyatiga doir boshqa hujjatlarning to'g'ri yuritilishini ta'minlash;

o'qishda yutuqlarga erishgan, umumiyl foydali mehnatda, mакtab hayoti va jamoatchilik ishlarida faol o'quvchilarni taqdirlash, ularning ota-onasiga tashakkurnoma, minnatdorchilik xatlari yuborish bo'yicha taklif berish;

o'quvchilarning past o'zlashtirish sabablarini aniqlash, bartaraf etish bo'yicha tegishli fan o'qituvchilari, yoshlari yetakchisi va maktab psixologi bilan birqalikda yordam berish;

kasbiy malakasini oshirib borish, yo'nalishi bo'yicha turli seminarlarda ishtirok etish.

Sinf rahbarlari qonun hujjalari muvofiq boshqa funksiyalarni ham amalga oshirishi mumkin.

6. Sinf rahbarlari zimmasiga mazkur Nizom va boshqa qonun hujjalariда nazarda tutilmagan vazifalarni yuklash, ularni ish vaqtidan tashqari, faoliyatiga oid bo'limgan yig'ilishlarga va boshqa tadbirdirlarga jalb etishga yo'l qo'yilmaydi.

7. Ta'lim muassasasidan tashqarida, darsdan keyingi va ta'til paytidagi o'quvchilarning xatti-harakatlari uchun amaldagi qonunchilik hujjalari muvofiq sinf rahbarlari javobgar hisoblanmaydi.

3-bob. Sinf rahbarlarining huquq va majburiyatları

8. Sinf rahbarlari ushbu Nizomda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda quyidagi huquqlarga ega:

muntazam ravishda o'quvchilarning ota-onasi, psixolog, hamshira va fan o'qituvchilaridan o'quvchining jismoniy va ruhiy salomatligi to'g'risida ma'lumot olish;

sinf o'quvchilarining dars mashg'ulotlarida ishtirok etish;

o'quvchilar tarbiyasiga oid ilg'or ish tajribalarini amalga oshirish bo'yicha ta'lim muassasasi rahbariyatiga tashabbus bilan chiqish;

sinf faollari ishini nazorat qilish, ular bilan birqalikda yig'ilishlar kun tartibini belgilash va inf yig'ilishlarini uyushtirish;

sinf soatlarini rejalashtirishda o'quvchilar yosh xususiyatlaridan kelib chiqib, tanlangan mavzularga o'zgartirishlar kiritish;

sinf soatlari mavzularining ta'sirchanligini oshirish uchun ta'lim muassasasi psixologi bilan yaqindan hamkorlik qilish, zarur holatlarda dars jarayoniga maktab psixologini taklif qilish;

o'quvchilarning ota-onalari bilan ta'lim-tarbiya masalalari yuzasidan suhbatlashish, hamkorlik qilish, pedagogik maslahatlar berish;

o'quvchilar xulqini baholash.

9. Sinf rahbarlarining majburiyatları quyidagilardan iborat:

sinf o'quvchilar bilan "bolaga do'stona munosabatda bo'lish" tamoyiliga rivoja etgan holda munosabatda bo'lish, pedagogik jamoa, o'quvchilarning ota-onalari bilan muloqotda vazmin va xushmuomala bo'lish;

sinf o'quvchilarining davomatini nazorat qilish, sababsiz darsga kelmagan o'quvchilarning ota-onalari bilan bog'lanib, darsga kelmaganlik sabablarini o'rganish, natijalari bo'yicha maktab rahbariyatiga axborot (zarur hollarda yozma) kiritish;

“O’zbekiston Respublikasi ta’lim muassasalarida mobil telefonlardan foydalanishni tartibga solish chora-tadbirlari to’g’risida”gi Nizom, “Umumiy o’rta ta’lim maktabi o’qituvchi va o’quvchilarining ichki tartib va odob-axloq qoidalari” mazmun-mohiyatini va talablarini sinf o’quvchilari va ularning ota-onalari e’tiboriga yetkazish;

amaldagi qonunchilik hujjatlariga ko’ra farzand tarbiyasida ota-onaning mas’uliyati, majburiyati va javobgarligi to’g’risida o’quvchilarning ota-onalari o’rtasida tushuntirish ishlarini olib borish;

o’zining ijtimoiy-siyosiy, huquqiy bilimlarini muntazam oshirib borish.

4-bob. Sinf rahbarlari faoliyatini tashkil etish tartibi

10. O’qituvchilar orasidan ta’lim muassasasi pedagogik kengashi tomonidan sinf rahbarlari tayinlanadi va ozod etiladi.

11. Sinf rahbari quyidagi mezonlarga asosan tanlab olinadi:

- kamida 5 yillik pedagogik ish stajiga ega bo’lgan, oliy ma’lumotga ega;
- mакtabda bir stavkadan ortiq bo’lmagan hamda asosiy ishchi sifatida faoliyat olib borayotgan;

- to’liq oilaviy holatda bo’lgan;

- odob-axloqi va xulqi bilan o’quvchilarga shaxsiy namuna bo’la oladigan;

- ruhiy jihatdan barqaror bo’lgan;

- o’quvchilar bilan ishlash jarayoniga mas’uliyat bilan yondasha oladigan;

- o’quvchilar ota-onalari bilan bemalol ish olib boradigan;

- muammoli vaziyatni tahlil qila oladigan;

- nutq odobi va muomala madaniyati yuqori bo’lgan;

- o’zaro hamkorlikda samarali faoliyat yurita oladigan;

- kasb etikasini chuqur bilgan;

- tashkiliy ishlarni to’g’ri yo’lga qo’ya oladigan;

- ma’naviy-axloqiy mezonlarni keng targ’ib eta oladigan, sog’lom dunyoqarashga ega bo’lgan;

- o’z bilimi va hayotiy tajribasi bilan ta’sir eta oladigan;

- iste’dodli va iqtidorli yoshlarni aniqlab, ularning ijodini qo’llab-quvvatlashga doir takliflar bera oladigan, o’quvchilar ijodini targ’ib eta oladigan.

12. Bir o’qituvchiga faqatgina bitta sinf rahbarligi biriktiriladi. Direktor o’rinbosarlari, psixologlar, yoshlar yetakchisi, tarbiyachilar, muassasada 1 stavkadan ortiq dars soati bo’lganlarga sinf rahbari bo’lish mumkin emas.

13. Sinf rahbarlari faoliyatini ma’naviy-ma’rifiy ishlar bo’yicha direktor o’rinbosari nazorat qiladi va muvofiqlashtiradi.

14. Sinf rahbarlari tomonidan Sinf jurnali yuritiladi.

15. Sinf rahbarlari o’quv yili choraklari va yakuni bo’yicha hisobotlar tayyorlaydi.

Sinf rahbarlari faoliyat yo’nalishlari bo’yicha hisobotlarini ma’naviy-ma’rifiy ishlar bo’yicha direktor o’rinbosariga topshiradi.

5-bob. Sinf rahbarlari faoliyatini baholash

16. Sinf rahbarlarining faoliyatini baholash o'quv yili davomida bir marotaba (vaziyatga qarab belgilangan vaqtida) Agentlik tomonidan amalga oshiriladi.
17. Baholash natijalari Agentlik tomonidan umumlashtirilib ta'lif muassasalariga yuboriladi.
18. Baholash natijalari ta'lif muassasasi direktori va ma'naviy-ma'rifiy ishlari bo'yicha direktor o'rinnbosari boshchiligidagi, tarkibida maktab direktorining harbiy-vatanparvarlik ishlari bo'yicha direktor o'rinnbosari, maktab psixolog, yoshlari yetakchisi, ijodiy-madaniy masalalar bo'yicha targ'ibotchi bo'lgan ishchi guruh tomonidan ta'lif muassasasi pedagogik kengashi yig'ilishida e'lon qilinadi.
19. Faoliyati "a'lo" baholangan sinf rahbarlarini ta'lif muassasasi rahbariyati tomonidan moddiy va ma'naviy rag'batlantirish choralar ko'rildi, tarmoq hamda davlat mukofotlariga tavsiya etiladi.
20. Ta'lif muassasasidagi Ishchi guruh tomonidan baholash ishlarning doimiy reytingi yuritiladi va reyting natijalari ta'lif muassasasining o'qituvchilar xonasiga ilib qo'yiladi.
21. Faoliyati "qoniqarsiz" deb topilgan sinf rahbarlariga vaziyatni o'nglash va ish samaradorligini oshirish uchun ta'lif muassasasi direktorining ma'naviy-ma'rifiy ishlari bo'yicha o'rinnbosari tomonidan keyingi baholash davriga qadar muhlat beriladi. Navbatdagi baholash natijalari ham "qoniqarsiz" deb topilgan holatda mazkur sinfga boshqa pedagogi sinf rahbar qilib tayinlash bo'yicha ta'lif muassasasi direktorining buyrug'i qabul qilinadi.

6-bob. Yakunlovchi qoidalar

22. Sinf rahbari mazkur Nizom bilan o'ziga yuklatilgan vazifalarni bajarishda muntazam ravishda xato va kamchiliklarga yo'l qo'ygan taqdirda, ta'lif muassasasi direktorining ma'naviy-ma'rifiy ishlari bo'yicha o'rinnbosarining taqdimnomasiga ko'ra ta'lif muassasasi direktori tomonidan o'ziga biriktirilgan sinf rahbarligidan ozod etiladi.
23. Sinf rahbarlariga pul to'lash qonunchilikka muvofiq amalga oshiriladi.

(Ushbu Nizom Prezident ta'lif muassasalari agentligining 2021-yil 27-avgustdagги 94-i/ch sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan).

PREZIDENT TA'LIM MUASSASALARI AGENTLIGI
TASARRUFIDAGI TA'LIM MUASSASALARIDA FAOLIYAT
YURITUVCHI TARBIYACHI-PEDAGOGNING
LAVOZIM YO'RIQNOMASI



1. Ta'lif muassasasi o'quvchilar yotoqxonasida (keyingi o'rnlarda – yotoqxona) tashkil etiladigan ma'naviy-ma'rifiy va axloqiy-tarbiyaviy ishlar ta'lif muassasasining Ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha direktor o'rnbosari tomonidan muvofiqlashtiriladi va nazorat qilib boriladi.

2. Tarbiyachi-pedagog shtatini joriy etishdan maqsad – o'quvchilarning darsdan bo'sh vaqtlarini mazmunli va samarali o'tkazish hamda "Ta'lif to'g'risida"gi Qonun, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmonlari, Oliy Majlis va Vazirlar Mahkamasining qarorlarida, shuningdek, Prezident ta'lif muassasalari, agentligining buyruq va ko'rsatmalarida belgilangan vazifalardan kelib chiqib, ta'lif muassasasi o'quvchilari ongiga milliy g'oyani singdirish, ularning siyosiy ongi va ma'naviyatini shakllantirish, jamiyatda bo'layotgan o'zgarishlarga, voqeа va hodisalarga, islohotlarga faol munosabatni tarbiyalash, hozirjavobligini oshirish hamda Vatanimiz taraqqiyotiga tahdid solayotgan turli ekstremistik oqimlar ta'siridan himoya qilishga qaratilgan ma'naviy-axloqiy tarbiya ruhini shakllantirish va barkamol shaxsni tarbiyalashdan iborat.

3. Tarbiyachi-pedagog yotoqxonada ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etadi va o'quvchilarning tarbiyaviy ishlari bilan shug'ullanadi.

4. Tarbiyachi-pedagogning vazifalari:

- yotoqxonadagi ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha yillik reja tuzadi va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha direktor o'rnbosari tomonidan tasdiqlanadi;

- yotoqxonadagi o'quvchilarning fanlardan berilgan topshiriqlar bajarilishini nazorat qiladi, ularni qiziqtirgan masalalar hamda qiziqarli mavzularda davra suhbatlari o'tkazadi, kechalar tashkil etadi;

- o'quvchilarning yashash sharoitlari va ularning dars bilan bog'liq muammolari haqida tushunchalar hamda yo'l-yo'rqlik ko'rsatadi;

- o'quvchining odob-axloqi, o'zini tutishi va kiyinish madaniyatiga qay darajada e'tibor qilayotganini nazorat qiladi;

- qavatlar va xonalar ozodaligini, qavat jihozlari soz yoki nosozligini nazorat qiladi, mavjud muammolarni ta'lif muassasasi rahbariyati e'tiboriga havola etadi;

- "Namunali xona" ko'rigini o'tkazib, g'olib xona egalarini rag'batlantirishga doir takliflar kiritadi;

- yotoqxonada yong'in xavfsizligini ta'minlash bo'yicha xona jihozlaridan oqilona foydalanish borasida tushuntirish ishlari olib boradi;

- yotoqxonada joriy etilgan tartib-intizomni qo'pol ravishda buzib, axloq-odob qoidalariga zid ish qilgan o'quvchilarni muhokama qilish va intizomiy chora ko'rish yuzasidan rahbariyatga ma'lumotlar kiritadi;

- yotoqxonadagi madaniy dam olish xonalarida ma'naviy-ma'rifiy ishlar rejasiga asosan, davlatimiz, xalqimiz bayramlari va tantanali sanalarga bag'ishlab davlat va jamoat arboblari, olimlar, yozuvchilar, shoirlar va san'at arboblari bilan uchrashuvlar, suhabatlar va savol-javob kechalarini o'tkazishda faol ishtirok etadi, rahbariyat bilan kelishgan holda o'quvchilarni muzeylelar, teatrlar va ko'rgazmalarga tashrifini tashkil qiladi;

- yotoqxonani zamonaviy dizayn talablari asosida jihozlash, kerakli shiorlar, rasmlar va devoriy lavhalar qo'yish uchun taklif beradi;

- yotoqxonada istiqomat qiluvchi o'quvchilarning ma'lumotlar bazasini shakllantiradi;

- yotoqxonada istiqomat qilayotgan o'quvchilarning ota-onalari bilan muntazam aloqada bo'lib, ularning so'rovlari asosida farzandlarining umumiyligi ahvoli va ta'lim-tarbiyasi haqida ma'lumotlar beradi.

5. Tarbiyachi-pedagog O'zbekiston Respublikasining tegishli qonunlari va qonunosti hujjatlari, Agentlik buyruqlari, o'quvchilar bilan pedagogik-psixologik va ma'naviy-ma'rifiy ishlar olib borishning usul va uslublari hamda tarbiya jarayoni bo'yicha belgilangan me'yoriy hujjatlarni bilishi zarur.

6. Tarbiyachi-pedagog lavozimiga qabul qilinadigan kadrlarga qoida tariqasida qo'yiladigan talablar:

- oliy ma'lumot to'g'risidagi diplomga muvofiq pedagog (magistrlik darajasida), agar boshqa yo'naliishi tamomlagan bo'lsa, kamida 5 yil ta'lim muassasasidagi ta'lim-tarbiya jarayonida faoliyat olib borgan bo'lishi;

- ta'lim muassasasida kamida 3 yil dars bergan bo'lishi;

- ishga qabul qilinayotgan vaqtida kamida 30 yoshga to'lgan bo'lishi;

- katta hayot tajribasiga hamda o'quvchilarga o'rnak bo'ladigan fazilatlarga ega bo'lishi;

- pedagogika, psixologiya va tarbiya haqida dastlabki bilimlarni bilishi;

- yoshlarga oid davlat siyosatini, bugungi kundagi ijtimoiy-siyosiy hayotda kechayotgan voqealar hamda O'zbekiston Respublikasining ta'lim-tarbiyaga oid siyosatini bilishi;

- rahbarlik qobiliyati va ishlarni tashkil etish mahoratiga ega bo'lishi;

- vazifalarga nisbatan mas'uliyat va javobgarlikni his qiladigan bo'lishi;

- kitobxonlik madaniyati hamda boshqa namunaviy shaxsiy fazilatlarga – intellekt, madaniyatli, yetakchilik, ijodiy qobiliyatlar, xushmuomalalik, tashkilotchilik, tashabbuskorlik va tadbirkorlik qobiliyatlariga ega bo'lish, mas'uliyat hissi, mustaqil qaror qabul qilish va ish tutish, qat'iy harakat qilish, muassasa strategik maqsadlariga erishishni ta'minlash xususiyatlariga ega bo'lishi.

7. Tarbiyachi-pedagogning ish vaqtisi:

Mehnat qonunchiligiga muvofiq belgilanadi.

8. Ta'lim muassasasi yotoqxonasida o'tkaziladigan ma'naviy-ma'rifiy, huquqiy-tarbiyaviy tadbirlar ta'lim muassasasi ma'naviy-ma'rifiy ishlar rejasiga doirasida amalga oshiriladi.

(Ushbu Nizom Prezident ta'lim muassasalari agentligining 2021-yil 27-avgustdagги 94-i/ch sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan).

**PREZIDENT TA'LIM MUASSASALARI AGENTLIGI TIZIMIDAGI TA'LIM MUASSASALARIDA FAOLIYAT
YURITUVCHI TARBIYACHI-PEDAGOGLARNING 2022/2023-O'QUV YILIGA MO'LJALLANGAN
NAMUNAVIY REJASI**

Nº	Amalga oshiriladigan ishlar	Muddati	Mas'ul ijrochi
Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy islohotlar, qabul qilinayotgan qonun hujjatlarining mazmun-mohiyatini o'quvchi-yoshlarga yetkazishga qaratilgan targ'ibot tadbirlari			
1.	Yangi o'quv yili uchun yillik ish rejasini ishlab chiqish va Ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha direktor o'ribbosariiga tasdiqlatish.	Avgust	Tarbiyachi-pedagog
2.	Yotoqxonada "Eng namunali xona" tanlovini o'tkazish.	O'quv yili yakunida	MvaM ishlari bo'yicha direktor o'ribbosari, tarbiyachi-pedagog
3.	"Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonunning mazmun-mohiyati haqida mutaxassislar ishtirokida davra subbatini o'tkazish.	Chorakda bir marta	MvaM ishlari bo'yicha direktor o'ribbosari, tarbiyachi-pedagog
4.	Mamlakatimizda so'nggi yillarda qabul qilingan qonunlar va ularning mamlakat hayotida tutgan o'mni haqida davra subbatlari tashkil etish.	Chorakda bir marta	MvaM ishlari bo'yicha direktor o'ribbosari, tarbiyachi-pedagog
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan ilgari surilgan besh muhim tashabbusni keng joriy etishga qaratilgan tadbirlar			
5.	O'quvchilar o'rtasida madaniyat va san'at turlari bo'yicha turli tanlovlari o'tkazib, "Eng yaxshi cholg'u ijrochisi", "Eng yaxshi xonanda" (an'anaviy ijrochilik, estrada, opera bo'yicha), "Eng yaxshi manzarachi rassom", "Eng yaxshi portretchi" kabi tanlovlарini o'tkazish.	O'quv yili davomida reja asosida	Sinf rahbarlari, tarbiyachi-pedagog
6.	"Bilimdon kitobxon" tanlovlarini o'tkazish: <u>10-14-yoshli o'quvchilar o'rtasida:</u> Xalq og'zaki ijodidan: "Go'ro'g'lining o'limi" dostoni, "Avazxon" dostoni, "Shoqalandar" dostoni, "Shaxriyor" dostoni, O'zbek adabiyotidan: Anvar Obidjonning "Meshpolvon jangga otlandi". Hajviy hikoyalar, "Masxaraboz bola": Hamid Olimjonning "Oygul bilan Baxtiyor"; Xudoyberdi To'xtaboyevning "Sariq devni minib"; Erkin Malikning "Yuz yil sarson sargardonlikda"; Mirkarim Osimning "Zulmat ichra nur"; Tohir Malikning "Alvido, bolalik"; Oybekning "Bolalik xotiralarim", "Bola Alisher"; Chingiz Aytmatovning "Birinchi muallim"; Erkin Vohidovning "Yaxshidir"	reja asosida oyda bir marta	Sinf rahbarlari, tarbiyachi-pedagog

achchiq haqiqat”; O’tkir Hoshimovning “Dunyoning ishlari”; G‘afur G‘ulomning “Shum bola”; Abdulla Qahhorning “O’tmishdan ertaklar”; O’lmas Umarbekovning “Qizimga maktublar”; Nosir Fozilovning “Shum bolaning nabiralari (qissalar, hikoyalari)”; Pirimqul Qodirovning “Akramning sarguzashtlari (qissalar, hikoyalari)”; Muhammad Yusufning “Xalq bo‘l, elim”; Erkin Vohidovning “Mening yulduzini”; Sa’diy Sheraziyning “Guliston”; Qodir To’raev, Sattor Burxanov, Muhamayyo Zokirovalarning “Qiziqarli bilimlar olamida”; “Yoshlik” jurnalining 2022-yil sonları;

Jahon adabiyotidan: Hind xalq eposlaridan “Kalila va Dimna”; Nikoloy Nosovning “Bilmasvoy va do’stlarining boshdan kechirganlari”; Jyul Vernning “O’n besh yoshli kapitan, Tom Soyyerning yangi sarguzashlari”; Lev Tolstoyning “Bo’ri bolalarini qanday o’rgatadi?”; Hans Kristian Andersennenning “Oltin bola (ertaklar va voqealar)”, “Qor odami” (ertaklar); Daniel Defoning “Robinzon Kruzening sarguzashtlari”; Eric Rudola Raspening “Baron Myunxauzenning boshidan kechirganlari”; Ezopning “Masallar”; A.S.Pushkinning “Ertaklar”; Nodar Dumbadzening “Men, buvimi, Iliko va Illarion”; Jonatan Swiftning “Guliverning sayohatlari”; Janni Radarining “Chipollinoning boshidan kechirganlari”; Yuriy Oleshaning “Uch baqaloc”; Redyard Kiplingning “Maugli”, Garriet Bicher-Stouning “Tom tog’aning kulbasi”; Aziz Nesinning “G’aroyib bolalar”; Ivan Turgenevning “Munu”; Vladimir Korolenkoning “Xo’rlangan bolalar”; Jek Londonning “Qish haqida qissa”; Yuriy Kazakovning “Teddi”; A.Sultonovning “G’aroyib olam”; Viktor Drachukning “Yozuvlar o’tmish sirlari shohidi” kabi kitoblar asosida;

15-19-yoshli o‘quvchilar o‘rtasida:

Xalq og‘zaki ijodidan “Sarvinoz”, “Rustamxon”, “Nurali” dostonlari; **O‘zbek adabiyotidan**: Fariduddin Attorning “Mantiq ut-tayr”; Pirimqul Qodirovning “Yulduzli tunlar”; Abdulla Qodiriyning “Mehrobdan chayon”, “Turkiy Guliston yoxud Axloq”; Shuhratning “Oltin zanglamas”; Tog‘ay Murodning “Ot kishnagan oqshom”; O’tkir Hoshimovning “Nur berki, soya bor”; Sadriddin Ayniyning “Sudxo’ming o’limi”; G‘afur G‘ulonning “Yodgor”; Nazar Eshonqulning “Maymun yetaklagan odam”; Hayriddin Sultonovning “Odamlardan tinglab hikoya”; Erkin Malikning “Bolalik va o‘smlilik ko‘chalari”; Alixonto’ra Sog‘uniyning “Turkiston qayg‘usi”; Tog‘ay Murodning “Otamdan qolgan dalalar”; Isajon Sultonning “Alisher Navoiy”; Ahmad Muhammad Tursunning “Sohilsiz dengiz”, Abduqayum Yo‘ldoshyevning “Mashaqqatlar osha yulduzlar sari”, Fitratning “Hind sayyohi”; Shukur Xolmirzayevning “O’n sakkizga kirmagan kim boi?”; Luqmon Bo‘rixonning “Quyosh

	hali botmagan”; Xondamirning “Makorim ul-axloq”; Javlon Jovliyevning “Qo‘rqnia”; Halima Xudoyberdiyevaning “Buyuk qushlar”; Abdulla Oripovning “Yillar armoni”, Odil Yoqubovning “Ulug‘bek xazinasi”; Erkin Vohidovning “Tabassum”, “So‘z latofati”; Ahmad A’zamning “Ro‘yo yoxud gulistoniga safar”; Asad Dilmurodning “Pahlaven Mahmud”; Erkin A’zamning “Pakananing oshiq ko‘ngli”; Mirmuhsinining “Turon malikasi”; Nesir Fozilovning “Oqim”; Abduqayumi Yuldoshevning “Puankare”; Maqsud Qoriyevning “Spitamen”; To‘ra Sulaymonning “Gul bir yon, chaman bir yon”; A’zam O‘ktamning “Sahar vaqtি yurak yig‘lar”; Q.To‘rayev, S.Burxonov, M.Zokirovalarning “Qiziqarli bilimlar olamida”; A.Sultonovning “G‘aroyib olam”; Habibulla Qodiriyuning “Otam haqida”; “Yoshlik” jurnalining 2022-yil sonlari; Jahon adabiyotidan : Aleksandr Belyayevning “Amfibiya odam”; Matnazar Abdulhakimning “Javzo tashrifi”; Muxtor Avezovning “Abay”; Nodar Dumbadzening “Abadiyat qonuni”; Lev Tolstoyning “Hojimurod”; Sa‘dulla Siyoyevning “Dashti qipchoq lochini yoxud Shaybonixen qissasi”; Rasul Hanizatovning “Mening Dog‘istonim”; Jon Steynbekning “Javohir”; E. Hemingueyning “Chol va dengiz”; M.Lermontovning “Zamonamiz qahramoni”; M.Bulgakovning “Ityurak”; M.Nizamovning “Aqchagul”; Radiy Fishning “Jaloliddin Rumiy”; F.Kuperning “Chingachguk fojiasi”; Tomas Mayn Ridning “Boshsiz chavandoz”; Jeyms Oldrijning “Dengiz shunqori”; Viktor Drachukning “Yozuvlar o‘tmish sirlari shohidi” asarlari asosida;		
7.	O‘quvchilar o‘rtasida “Stol tennisi”, “Voleybol”, “Futbol”, “Shaxmat va shashka” sport musobaqalarini o‘tkazish.	Yanvar	tarbiyachi-pedagog
8.	“Navro‘z” bayramiga bag‘ishlab turli milliy o‘yinlar va sport musobaqalarini tashkil etish	mart	tarbiyachi-pedagog jismoniy tarbiya fani o‘qituvchisi bilan hamkorlikda
9.	O‘quvchilarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish maqsadida dam olish kunlari kino, teatr va muzeylarga, shuningdek, tarixiy obidalar va ziyoratgohlarga tashriflarini tashkil etish	O‘quv yili davomida	tarbiyachi-pedagog sinf rahbarlari bilan hamkorlikda
10.	Yotoqxonada o‘quvchilar o‘rtasida “Zakovat” intellektual o‘yinini o‘tkazish.	May	tarbiyachi-pedagog
O‘quvchilarda mutaxassislik madaniyati, kasb odobi va faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish bo‘yicha malaka-ko‘nikmalarini rivojlantirish yo‘nalishida amalga oshiriladigan ishlar			
16.	8-dekabr – O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilingan kun munosabati bilan “Siz qonunni bilasizmi?” mavzusida davra suhbati,tanlovlar o‘tkazish.	Dekabr	tarbiyachi-pedagog

11.	10-dekabr – O'zbekiston Respublikasi Davlat Madhiyasi qabul qilingan kun munosabati bilan “ Vatan madbi ” mavzusida ma'naviy-ma'rifiy tadbir tashkil etish.	Dekabr	MvaM ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari, tarbiyachi-pedagog sinf rahbarlari bilan hamkorlikda
12.	14-yanvar – Vatan himoyachilari kuni munosabati bilan “ Mardlar qo'riqlaydi Vatanni ” mavzusida davra suhbat tashkil etish.	Yanvar	MvaM ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari, tarbiyachi-pedagog
13.	O'quvchilar bilan odob-axloq, kiyimish va muomala madaniyati haqida davra suhbatlari va debatlar o'tkazish	O'quv yili davomida oyda bir marta	tarbiyachi-pedagog
14.	Yong'in xavfsizligi oyligi munosabati bilan “ Yong'in xavfsizligi – bayot xavfsizligi ” mavzusida davra suhbat o'tkazish.	O'quv yili davomida Chorakda bir marta	MvaM ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari, tarbiyachi-pedagog sinf rahbarlari bilan hamkorlikda
15.	O'quvchilar bilan odob-axloq va tozalik: “ Inson odobi – uning ziynati ”, “ Tozalik – sog'lik garovidir ” mavzularida davra suhbat, treninglar o'tkazish.	Dekabr	tarbiyachi-pedagog sinf rahbarlari bilan hamkorlikda
Dunyoda yuz berayotgan murakkab geosiyosiy va g'oyaviy-mafkuraviy jarayonlarning mazmun-mohiyatini yoritish, turli tahdidlarga qarshi samarali g'oyaviy kurash olib borishga doir ishlari			
17.	O'quvchi-yoshlar o'rtasida suitsidning oldini olish maqsadida “ Inson hayoti muqaddas ” mavzusida diniy idora vakillari hamkorligida davra suhbat tashkil etish.	May	MvaM ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari, tarbiyachi-pedagog sinf rahbarlari bilan hamkorlikda
18.	26-iyun – Butunjahon giyohvandlikka qarshi kurash kuni munosabati bilan “ Biz yoshlar giyohvandlikka qarshiniz ” nomli davra suhbat, tanlovlari, treninglar tashkil etish.	O'quv yili davomida	MvaM ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari, tarbiyachi-pedagog sinf rahbarlari bilan hamkorlikda
19.	30-iyun – Yoshlar kuni munosabati bilan “ Yoshlar – kelajak bunyodkor ” mavzusida tadbir o'tkazish.	Iyun	MvaM ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari, tarbiyachi-pedagog sinf rahbarlari bilan hamkorlikda
20.	OITSning kelib chiqish sabablari va uning salbiy oqibatlari bo'yicha uchrashuv, davra suhbatlari tashkil etish.	O'quv yili davomida, chorakda bir marta	MvaM ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari, tarbiyachi-pedagog sinf rahbarlari bilan hamkorlikda
Yoshlar o'rtasida xalqimizning tarixiy merosi, urf-odatlari va milliy tarbiya an'analarini asrab-avaylash hamda dinlararo bag'rikenglik, millatlararo totuvlik va o'zaro mehr-oqibat muhitini mustahkamlashga doir amalga oshiriladigan ishlari			

21.	Alisher Navoiy tavalludi munosabati bilan “Navoiy qalblarda mangu barhayot” mavzusida navoiyxonlik kechasini o’tkazish.	Fevral	MvaM ishlari bo‘yicha direktor o‘rimbosari, tarbiyachi-pedagog sinf rahbarlari bilan hamkorlikda
22.	Zahiriddin Muhammad Bobur tavalludiga bag‘ishlab “Bobur hayoti va faoliyati vatanparvarlik namunasi” mavzusida badiiy kecha o’tkazish.	Fevral	MvaM ishlari bo‘yicha direktor o‘rimbosari, tarbiyachi-pedagog sinf rahbarlari bilan hamkorlikda
23.	Qizlami turmushga tayyorlash mavzusida “Epili qiz – sepli qiz” va “Qizlar davrasida” tanlovlarini o’tkazish.	O‘quv yili davomida	MvaM ishlari bo‘yicha direktor o‘rimbosari, tarbiyachi-pedagog sinf rahbarlari bilan hamkorlikda
24.	Zulfiya Isroilova tavalludiga bag‘ishlangan “Zulfiya bitiklari – yoshshar qalbida” mavzusida qizlar davrasi ko‘rik-tanlovini o’tkazish.	Mart	MvaM ishlari bo‘yicha direktor o‘rimbosari, tarbiyachi-pedagog sinf rahbarlari bilan hamkorlikda
25.	8-mart – Xalqaro xotin-qizlar kuni bayramiga bag‘ishlab “Orasta qizlar” ko‘rik-tanlovini o’tkazish.	Mart	MvaM ishlari bo‘yicha direktor o‘rimbosari, tarbiyachi-pedagog sinf rahbarlari bilan hamkorlikda
26.	Navro‘z umumuxalq bayrami munosabati bilan “Navro‘z – yosharish va yangilanish bayrami”ni nishonlash.	Mart	MvaM ishlari bo‘yicha direktor o‘rimbosari, tarbiyachi-pedagog sinf rahbarlari bilan hamkorlikda
27.	Buyuk sarkarda va davlat arbobi Amir Temur tavalludiga bag‘ishlangan “Temuriylar davrida adabiyot va san’at hamda ilm-fanning rivoji” mavzusida tadbir o‘tkazish.	Aprel	MvaM ishlari bo‘yicha direktor o‘rimbosari, tarbiyachi-pedagog sinf rahbarlari bilan hamkorlikda

Izoh:

- Ushbu reja asosida ta’llim muassasasi xususiyatidan kelib chiqqan holda Ma’naviy-ma’rifiy ishlari bo‘yicha direktor o‘rinbosari hamda tarbiyachi-pedagog tomonidan o‘quv yili davomida amalga oshirilishi lozim bo‘lgan ishlar rejasi ishlab chiqiladi.
- Tadbirlar muddatlarini nisbiy bo‘lib, jarayondagi vaziyatga qarab o‘zgartirish kiritiladi.
- “5 muhim tashabbus bus dasturida aks etgan bo‘llishi lozim.
- Ushbu namunaviy rejaga kirmay qolmay asosida 5 muhim tashabbus dasturida aks etgan bo‘llishi so’raladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:



1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent.: O'zbekiston, 2017.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-son farmoni.
3. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oljanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: "O'zbekiston", 2017.
4. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – T.: "O'zbekiston", 2017.
5. Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. – T.: "O'zbekiston", 2017.
6. Mirziyoev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. 1-jild. – T.: "O'zbekiston" NMIU, 2017.
7. Mirziyoev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – T.: O'zbekiston, 2022.
8. Mirziyoev Sh.M. "O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning 2017-2021 yillar bo'yicha "Harakatlar strategiyasi". - T.: O'zbekiston, 2017 .
9. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash - yurt taraqqiyoti va xalq farovonligi garovi . – T.: O'zbekiston, 2017.
10. Mirziyoev Sh.M. Yoshlar tarbiyasida besh tashabbus. - T.: O'zbekiston, 2018
11. Karimov I.A. "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch" – T.: Ma'naviyat. 2008.
12. Mavlonova R. "Tarbiyaviy ish metodikasi" darslik. - T.: O'qituvchi, 2014.
13. Safo Ochil. "Mustaqillik ma'naviyati va tarbiya asoslari" - T.: O'qituvchi, 1997.
14. Xudoyqulov X.J. "Tarbiyaviy ishlar metodikasi". – T.: TTYMI. 2007-y.
15. Xudoyqulov X.J. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida iqtisodiy tarbiya berish asoslari. - T.:Fan. 2008.
16. Xudoyqulov X.J. O'zbekning g'ururi - uning odobida. – T.: Dzayn-Press, 2007.
17. Musurmonova O. Oila ma'naviyati - milliy g'urur. – T.: O'qituvchi, 2013.
18. Mavlonova R.A. va boshqalar. "Tarbiyaviy ishlar metodikasi". – T.: O'qituvchi. 2014.
19. Mutualipova M. Xalq pedagogikasi. O'quv qo'llanma. – T.: Fan. 2015.
20. Uvatov U. O'zbekiston – buyuk allomalar yurti. – T.: Ma'naviyat, 2010.
21. Mamatov X.T. Huquqiy madaniyat va O'zbekistonda fuqarolik jamiyati shakllanishi muammolari. – T.: TDYUI, 2009.
22. Mamatov X.T. Huquqshunoslik. O'quv qo'llanma. – T.: Adolat, 2016.

ELEKTRON MANBALAR

www.tdpu.uz
www.pedagog.uz
www.edu.uz
www.gov.uz
www.ziyonet.uz
www.idum.uz



MUNDARIJA

Kirish.....	4
Tarbiyachi-pedagog va sinf rahbarlarining malaka talablari.....	6
Ta'lif muassasalarida ma'naviy-ma'rifiy, tarbiyaviy jarayonni boshqarish.....	7
"Ma'naviyat va ma'rifikat soati" ni tashkil etishga oid ko'rsatmalar.....	10
Tarbiyachi-pedagog va sinf rahbariga maslahatlar.....	11
Milliy, umuminsoniy va ma'naviy qadriyatlar asosida o'quvchilarni tarbiyalashning samarali shakllari va usullari.....	13
Ta'lif-tarbiya jarayonida shaxsga yo'naltirilgan ta'lif texnologiyasi va unga qo'yiladigan talablar.....	19
Individual shaxsni rivojlantirish maqsadida o'quv faoliyatini tashkil qilish yo'llari	28
Sinf rahbarlari va tarbiyachi-pedagoglar uchun o'quvchilar bilan ishlashda tavsiya etilayotgan uslublar.....	31
Pedagog imiji va uni tashkil etuvchi omillar.....	35
Prezident ta'lif muassasalari agentligi tasarrufidagi ta'lif muassasalarida o'tiladigan "Ma'naviyat va ma'rifikat soati"ning namunaviy mavzulari.....	43
Prezident ta'lif muassasalari agentligi tizimidagi ta'lif muassasalarida sinf rahbarlari faoliyatini tashkil etish to'g'risida Nizom	52
Prezident ta'lif muassasalari agentligi tasarrufidagi ta'lif muassasalarida faoliyat yurituvchi tarbiyachi-pedagogning lavozim yo'riqnomasi.....	58
Prezident ta'lif muassasalari agentligi tizimidagi ta'lif muassasalarida faoliyat yurituvchi Tarbiyachi-pedagoglarining 2022/2023-o'quv yiliga mo'ljallangan namunaviy rejasi	60
Foydalilanigan adabiyotlar ro'yxati.....	65



PREZIDENT TA'LIM
MUASSASALARI
AGENTLIGI

+998 (71) 207-20-17

info@piima.uz

Toshkent shahri, Yashnobod tumani,
Mahtumquli ko'chasi, 1a

PREZIDENT TA'LIM MUASSASALARI AGENTLIGI